GHERASIM PUTNEANUL
EPISCOP VICAR

PRECIZĂRI TIPICONALE

BIBLIOTECA
SFÂNTULUI
SINOD

D. 113.354/2021

ARGUMENT

Cărțile de cult, atât cele de la strană cât și cele de la Sf. Altar, au fost traduse în Biserica Ortodoxă Română din limbile greacă și slavonă. Primele cărți de ritual au fost tipărite în limba română cu caractere (litere) chirilice. Din sec. XIX, a doua jumătate, au apărut cu litere latine. Tipografiile cele mai importante în care s-a tipărit au fost: a Ungrovlahiei – București, Iași, Râmnicul Vâlcea, Buzău, Mănăstirea Neamț, Cernica ș.a.. Toate au tipărit cu caractere chirilice. Când s-a trecut la tipărirea cărților cu litere latine, în special de către Tipografia Cărților Bisericești – București, cărțile s-au tipărit întocmai, neadăugând și nici eliminând din punct de vedere tipiconal, și mai toate tipăriturile au fost în două culori, negru și roșu.

După al doilea război mondial, s-au retipărit aceleași cărți de cult, dar cu adaosuri și alte inovații care au dus la neuniformizare.

Scopul acestei lucrări: „Precizări Tipiconale“ este de a arăta în mare unele greșeli voite și nevoite ce s-au strecurat în cărțile de cult tipărite, cu încrederea că pe viitor, cei ce vor avea misiunea de a supraveghea tipărirea cărților în cauză, să țină cont din punct de vedere tipiconal de primele cărți tipărite în prima jumătate a secolului XX – Tipografia Cărților Bisericești.

Autorul

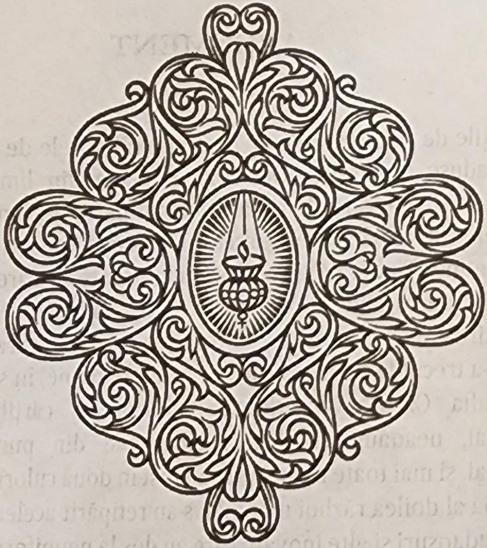

CAPITOLUL I

CĂRȚILE DE CULT

Încă din timpul studenției mi-am pus în gând să cercetez cărțile de cult și îndeosebi cele tipărite după 1944 fiindcă am observat anumite erori din punct de vedere tipiconal. Era și firesc să se întâmple așa, întrucât cărțile de cult n-au mai fost văzute de acea Comisie de ierarhi, cum era tradiția înainte de al doilea război mondial.

Comisia se forma din cel puțin trei ierarhi – de obicei erau arhierei vicari – buni cunoscători ai rânduielilor tipiconale. Se știe de către toți că după al doilea război mondial, când a venit la putere Partidul Comunist, unele eparhii s-au desființat și, până în 1969, nu s-a mai hirotonit nici un arhiereu-vicar. Primul arhiereu-vicar hirotonit a fost Irineu Suceveanul de la Mitropolia Moldovei și Sucevei, la cererea Mitropolitului Iustin. Hirotonia întru arhiereu a sus-numitului a fost făcută de către mitropolitul Iustin, Partenie Cioran, episcop al Romanului și Hușilor și episcopul vicar patriarhal Antim Nica. Au mai fost aleși și alți vicari în anul următor – 1970: Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu și Gherasim Cristea. Primul, ca episcop vicar patriarhal, secundul, la Mitropolia Olteniei și ultimul la Episcopia Dunării de Jos.

În anii următori, au mai fost aleși și alți ierarhi vicari, dar cu toate acestea nu s-a reușit să se formeze o comisie pentru verificarea cărților de cult, și în special a celor de la strană: Minei, Octoih, Triod, şi a celor din altar: Liturghier, Molitfelnic. Faptul că era nevoie numaidecât a se tipări cărţile de cult, acestea s-au tipărit cum s-a putut, fără să fie corectate şi avizate de acea comisie tradiţională de ierarhi. Aşa s-a făcut că în cărţile de cult, în cele de la strană în special, s-au strecurat greşeli tipiconale care trebuiesc numaidecât îndreptate.

Din punct de vedere tipiconal, în Biserica Ortodoxă Română încă din secolul al XIX-lea a apărut **“Tipiconul”**, tipărit în două culori şi având caractere chirilice. La alcătuirea acestuia s-a avut în vedere să se arate clar rânduielile din timpul celor trei perioade: Octoih, Triod şi Penticostar. S-a prevăzut că în orice zi ar fi căzut sărbătorile cu Polieleu sau Praznicile Împărăteşti să se ţină seama de indicaţiile date în Tipiconul respectiv. Aş dori să precizez că, din punct de vedere a rânduielilor tipiconale nu mai este nimic de adăugat, doar textul are nevoie de a fi diortosit.

Din păcate unii, chiar profesori universitari, s-au apucat să introducă în cărţile de slujbă (ritual) diferite obiceiuri – tradiţii locale – ce nu corespund cu adevărata tradiţie păstrată secole de-a rândul, şi din această cauză nu se mai poate vorbi de uniformizare, aşa cum s-ar dori. Vedem cum de la parohie la parohie sunt tradiţii diferite. Când îi întrebi pe preoţi îţi răspund că aşa au apucat de la ceilalţi preoţi etc. Nici în mănăstiri nu s-a putut păstra aceeaşi rânduială peste tot. Sigur că toate aceste inovaţii în slujbele noastre se datorează şi războiului ultim pentru că în perioada respectivă au fost şi anumite restricţii ce constau în a nu mai face Utrenie la miezul nopţii fiindcă luminile din biserică atrăgeau atenţia avioanelor străine în timpul nopţii şi bombardau teritoriul ţării noastre. Aşa s-a ajuns că unele Laude ca Utrenia să se facă seara şi nu la miezul nopţii după rânduială. A trecut şi războiul şi lucrurile nu s-au mai îndreptat.

Alt factor ce a cauzat asemenea nereguli a mai fost şi noul regim comunist ce s-a instaurat în ţara noastră şi a dispus restructurarea Bisericii noastre în special a monahismului decretând ca toţi vieţuitorii mănăstirilor ce n-au pregătire teologică să fie scoşi din mănăstiri – bărbaţii până la 55 de ani şi călugăriţele până la 50 de ani – urmând ca mănăstirile şi îndeosebi schiturile să fie desfiinţate, dându-le altă întrebuinţare ca: aziluri, şcoli pentru copii cu deficienţe mintale, cum a fost Mănăstirea Bistriţa, jud. Vâlcea ş.a. A trecut mai bine de o jumătate de veac şi s-au tipărit pentru nevoile Bisericii cărţile de cult, atât cele de la strană cât şi cele de la altar cu diferite modificări, adăugiri sau minusuri etc.

Faptul că acum avem posibilitatea de a revizui toate **cărţile de cult**, am găsit potrivit să-mi iau osteneala şi să cercetez fiecare carte de cult, începând cu Liturghierul, care s-a tipărit în mai multe ediţii, iar la fiecare ediţie s-a mai adăugat câte ceva încât tinerii noştri preoţi se întreabă de ce nu sunt toate ediţiile la fel.

Am precizat de la început că înainte de al doilea război mondial toate cărţile de cult purtau pecetea unei **Comisii de ierarhi**, delegată de Sf. Sinod pentru revizuirea textului; voi începe cu Liturghierele.

LITURGHIERUL din 1679, tipărit în tipografia Sf. Mitropolii din Iaşi, după cum reiese din prefaţa Liturghierului:

“Dumnezeiasca Liturghie acum întâi tipărită româneşte, cu multă osârdie, să-nţeleagă tot spăsenia lui Dumnezeu cu întreg înţăles. Tipăritu-s-au la Svânta Mitropolie în Iaşi, ieşită mai în anul 7187” (1679).

Cred că este de folos să redau integral **“Cuvânt depreună către toată seminţia românească.**

Luminatul întru pravoslovie şi credincios în Părintele şi Fiul şi Sfântul Duh. Troiţă într-o fiinţă şi nedespărţită, unul Dumnezău totputernic, făcători văzutelor şi nevăzutelor, Ioan Duca Voievod, cu mila lui Dumnezău Domn şi oblăduitori a toată Tara Moldovei, dar, milă, pace, sănătate a toată semenţia românească, tutinderea ce să află-ntr-această limbă pravoslavnici, cu toată inima cerem de la Domnul Dumnezău şi izbăvitorul nostru Is.Hs. Din cât s-au îndurat Dumnezău, de ne-au dăruit mila Sa, dăruim şi noi acum deodată acest dar limbii româneşti, svânta Liturghie, scoasă pre limba românească de pre elinească, de lauda lui Dumnezeu să-nţeleagă toţi carii nu-nţăleg sârbeşte sau elineşte carea

priimind ca un odor cel mai scump ceresc, pre Dumnezău să lăudați, și pre noi la svânta rugă nu ne uitareț și fiț sănătoș...”

Urmează rugăciunile începătoare cu rugăciunile ce se rostesc la închinarea înainte de a începe Proscomidia. Dar mai întâi sunt niște sfaturi despre cum trebuie să se pregătească preotul, citând texte din V.T. și în special din Psalmii lui David: “**Și rugăm pre milostivul Dumnezău să sporească Mării tale întru toate bunătățile, cum au ajutat ș-au sporit acelora svinț, cu pace și sănătate întru cinstit și slăvit scaunul Măriei tale, pentru Domnul nostru Iisus Hristos. Amin.**

Rugătoriul Măriei tale, smeritul Dosoftei mitropolitul, închinăm cu fața până la pământ, ca Domnului nostru milostiv”.

Timpul și spațiul nu-mi permit a prezenta aici toate textele în legătură cu rânduiala Proscomidiei și în special cu mișcările, gesturile preotului slujitor împreună cu diaconul. Iarăși țin să precizez că și textele au fost diortosite și împlinite conform evoluției limbii vorbite. În următoarele ediții pe care le am la îndemână sigur că limba românească a făcut un progres dar fără să se abată de la rânduielile din acest Liturghier.

Atât agnețul cât și părticica în cinstea Maicii Domnului au rămas în noile ediții ale Liturghierului la fel. De reținut că în Liturghierul din 1936 și 1938, prima părticică din cele nouă, este “**întru cinstea și pomenirea marilor voevozi Mihail și Gavriil și a tuturor cereștilor și netrupeștilor Puteri**”. Ori, noi știm prea bine că sfinții îngeri n-au avut trup omenesc și-n acest caz nu trebuie să se scoată părticica în cinstea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, ca cei ce n-au fost trupești.

Pe Sfântul Disc găsim Agnețul, care îl reprezintă pe Hristos, Unul din Ipostasele Sf. Treimi, părticica în cinstea Maicii Domnului, cele nouă cete, pe toți sfinții ce au trăit pe pământ cu trupul, cele trei părticele pentru vii și morți reprezintă pe drepții cei vii și pe drepții cei răposați „**căci nimic întinat nu intră în Impărăția Cerurilor**”, deci numai sfinții și drepții. Nu-mi pot da seama care a fost rațiunea de a introduce acest text cu îngerii. La sfârșitul Liturghierului din 1936, format mic, găsim consemnat: „**Indreptatu-s-a această sfântă și dumnezeiască Liturghie după izvoade grecești și slavonești de smeriții între preoți: Ioan Mihălcescu, parohul bisericii Amza și decanul Facultății de Teologie din București și Paraschiv Angelescu, slujitorul bisericii Universității din București. S-a tipărit în anul mântuirii 1936, luna august la Tipografia Cărților bisericești”.**

În Liturghierul din 1679, în rânduiala Proscomidiei nu se găsesc rugăciunile pe mare de la vii și morți ci numai cele scurte pentru ierarhi, conducătorii țării, la vii, și la morți pentru ctitori și toți care mai doresc să fie pomeniți, atât la vii cât și la morți. Cred că cele două rugăciuni mai mari, pentru vii și morți, au fost introduse mai târziu. Regret că nu mai am la îndemână ediția a doua, ci numai pe a treia, din 1902, în care găsim rugăciunile mari de la vii și morți. În celelalte ediții, până la al doilea război mondial, se găsesc în toate Liturghierele.

De ce spun că până la al doilea război mondial toate cărțile de cult erau revizuite de o comisie de ierarhi și se păstra textul fără adăugiri sau minusuri, așa cum s-a întâmplat în edițiile Liturghierelor tipărite după război, începând cu Liturghierul din 1956, și la fiecare ediție s-a mai adăugat câte ceva încât preoții, mai nou, nu mai pot să ajungă la o uniformizare după cum se dorește. În afară de cele prevăzute în Liturghier mai sunt și tradițiile locale.

La ediția din 1902 de care vorbesc găsim la sfârșitul Liturghierului comisia respectivă: “**aceste Dumnezeiești Liturghii s-au văzut de P.P.S.S. Episcopi Athanasie al Râmnicului Noului Severin și Gherasim al Argeșului, și s-au tipărit sub privegherea D-lui Dr.Constantin Chiricescu, profesor și Decan al Facultății de Teologie din București, Director al Tipografiei Cărților Bisericești 21/3 ianuarie 1903**”. Bănuiesc că Liturghierul, ediția a doua, este tipărit cu caractere chirilice, așa îmi amintesc de Liturghierul de la Mănăstirea Neamț, după care am învățat rânduiala ca diacon. În ediția a III-a din 1927 rugăciunile de închinare la Sf.

Masă, înainte de a se da binecuvântare de Sf. Liturghie, sunt la fel, în sensul că "**Împărate Ceresc**" se rosteşte o dată, apoi "**Slavă întru cei de sus**" de două ori, şi "**Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta**", o dată. Ori în ultimele ediţii, "**Împărate ceresc**" este trecut că se zice de trei ori, fapt ce ne obligă să vedem care este adevărul.

Din nefericire, n-am avut ocazia în viaţă să cunosc şi alte Biserici ortodoxe, greacă, rusă, iugoslavă sau bulgară, ca să mă documentez, dar am căutat să întreb pe fostul mitropolit şi apoi patriarh Iustin Moisescu şi mi-a spus că-i greşit a se rosti de trei ori: "**Împărate ceresc**", că acum se invocă numai Sf. Duh, şi deci o dată, nu de trei ori. Practic, am urmărit pe ierarhii moldoveni şi tot o dată se rosteşte "**Împărate ceresc**" şi nu de trei ori.

În anul 1977 când a trebuit să merg ca arhiereu-vicar la Episcopia Aradului am văzut că ierarhii ardeleni zic de trei ori "**Împărate ceresc**" şi de aici s-a trecut aşa şi-n Liturghierele tipărite după 1956.

O altă constatare mai este la ectenia întreită, şi anume că este aceeaşi atât la Vecernie, Utrenie şi Liturghie în ultimele ediţii. Dacă luăm bine seama, vedem că stihul "**încă ne rugăm pentru fraţii noştri preoţi, ieromonahi, ierodiaconi, diaconi, monahi şi pentru toţi cei întru Cristos fraţii noştri**" se găseşte numai la Liturghie, nu şi la Vecernie sau Utrenie, după cum s-a trecut în ultimele ediţii.

Mai vedem în ultimele ediţii că s-a introdus după sfinţirea Darurilor o rugăciune pentru sfinţirea anaforei, în unele: "**Binecuvântată este anafora aceasta ce se dă în locul Sf. Taine**" (din memorie redată), în altele: "**Binecuvântată este anafora sfinţilor Tăi, Doamne, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor**" (ediţia din 1980) şi în ultima ediţie, 2000,: "**Pentru rugăciunile Prea Sfintei Maicii Tale, Doamne, Iisuse Hristoase, binecuvântează pâinea aceasta ce se va da în locul sfintelor Tale Taine, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin**". Ori, în vechile ediţii nu era nici o formulă trecută pentru sfinţirea anaforei, ci din slujitor în slujitor era această binecuvântare: "**Binecuvântează, Doamne, mâncarea sfinţilor Tăi**" (adică a creştinilor Tăi).

Dar ceea ce este mai curios, este că în noile ediţii binecuvântarea la Vecernie se indică a se da din faţa Sfintei Mese, ceea ce este cu totul greşit. Şi de ce ? Se ştie că înaintea Psalmului 103 al Vecerniei se citeşte Ceasul al 9-lea. Şi după ce se rosteşte ultimul vosglas de la Ceasul al 9-lea: "**Dumnezeule milostiveşte-Te spre noi şi ne miluieşte**" preotul lasă epitrahilul şi merge în mijlocul bisericii şi face trei închinăciuni, apoi merge la strana arhierească (sau la cel mai mare) de ia binecuvântare, după care merge în faţa Sf. Uşi (catapeteazmă) şi dă binecuvântare pentru Vecernie, la care se trage dvera (perdeaua).

O altă problemă pe care doresc să o prezint aici este aceea că atât la Heruvic cât şi la invocarea Sf. Duh la sfinţirea Darurilor numai protosul zice, fie chiar slujbă cu mai mulţi arhierei, nicidecum şi slujitorii din dreapta sau din stânga protosului, cum am observat că se obişnuieşte în ultima vreme cam peste tot.

Tradiţia pe care am apucat-o de la preoţii bătrâni era ca preotul să nu binecuvânteze poporul în timpul Sf. Liturghii decât de trei ori: atunci când rostea "**şi să fie milele marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi cu toţi**", când ieşea cu Sf. Potir, după rostirea "**cu frică de Dumnezeu...**", trecea Sf. Potir în mâna stângă şi cu mâna dreaptă binecuvânta credincioşii zicând "**Mântuieşte poporul Tău**", şi a treia oară când zicea: "**Binecuvântarea Domnului peste voi...**", iar când zicea: "**Pace tuturor**" la Apostol sau Evanghelie preotul punea mâna la piept şi nu "**Binecuvântează**" cu mâna. Nu ştiu cum se procedează la alte Biserici Ortodoxe surori.

Faptul că la toate ediţiile mai noi s-au introdus diferite adăugiri, ar fi de recomandat ca pe viitor să se ţină seama de ediţiile dinaintea celui de al doilea război mondial, în special de ediţia a cincea, anul 1927. Numai aşa vom putea ajunge la o uniformizare.

EVHOLOGIU (Molitfelnic) este o carte strict folositoare pentru preot, care cuprinde slujba Sf. Taine, ierurgii, sfinţiri de case, semănături, Sf. Vase, veşminte ş.a. Regret că nu am la îndemână primele ediţii ci doar pe a patra, tipărită la Tipografia Cărţilor Bisericeşti - Bucureşti. Se intitulează **“EVHOLOGIU bogat cuprinzător de mai multe rânduieli şi Rugăciuni trebuitoare creştinilor la deosebite împrejurări din viaţă, Tipărit în zilele Prea Înălţatului nostru domn Ferdinand I Regele României în al 6-lea an de domnie cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române”.** Ediţia a IV-a, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1920, cuprinzând 558 de pagini.

Pe ultima pagină este trecută Comisia, adică: **“Membrii Comisiunei însărcinată cu revizuirea: + Arhiereul Platon Ploeşteanu, + Arhiereul Iacov Bârlădeanu, + Arhiereul Eugenie Piteşteanu.**

Cuprinsul acestui Molitfelnic este bogat, cuprinzând 108 puncte începând cu “Rânduiala sfinţirii apei şi rugăciunile ce se citesc în ziua întâia la femeia lehuză şi se încheie cu Rânduiala Litiei mici pentru morţi, ce se face în toate zilele de peste an”. Faţă de alte Molitfelnice din Basarabia are lipsă rugăciunile pentru sfinţirea artosului şi sfărâmarea artosului în Sâmbăta luminată.

Spre deosebire de alte Molitfelnice, acesta are: “Rânduiala Schimei sau a chipului celui mic şi a celei mari” şi “Rânduiala cum se cuvine să primim pe evrei, luterani, calvini şi chiar pe eretici la Botezul ortodox”, lucru de mare folos în zilele noastre.

Alt **Molitfelnic**, tot bogat, este şi cel din anul 1937 **“Tipărit în zilele Preaînălţatului şi Dreptcredinciosului nostru Domn Carol II, Regele Românilor şi al Inaltpreasfinţitului şi Preafericitului Patriarh al României Miron, cu binecuvântarea sfântului Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe Române”.** (Bucureşti, Tipografia Cărţilor bisericeşti, 1937).

Este la fel de bogat ca şi cel prezentat anterior, de care s-a îngrijit în mod special preotul Nicolae M. Popescu, membru al Academiei Române, care mai era cunoscut şi sub numele de Nae Popescu. Din cuvântul de “lămurire” asupra Molitfelnicului reiese că a mai adăugat câteva rugăciuni din Molitfelnicul de Chişinău (1820, 1908) şi a “înlăturat slujba pentru sfinţirea Bisericii”, având în vedere că aceasta a fost “de atâtea ori în carte aparte”. Am găsit de cuviinţă să mai reproduc din cele scrise de părintele Popescu în Cuvântul său: “Mare grijă am pus în cercetarea tălmăcirii. Numai după ce am cercetat în felurite tipărituri cum au tălmăcit bătrânii noştri şi cum este izvodul în limba greacă şi în cărţile slave m-am hotărât să mă opresc la tălmăcirea bătrână, dacă era bună, sau să îndreptez cu chibzuială unde am găsit scăpări. Spre cinstea lor, m-am încredinţat că bătrânii noştri pricepeau din destul limba greacă a Molitfelnicului şi găseau, mai bine decât noi, cuvântul potrivit în limba română. Dacă ici şi colo sunt scăpări, ele se datoresc ori “sărăciei limbei române”, cum ziceau ei, ori izvodului grec care nici el nu era păstrat”. Astfel, Molitfelnicul cuprinzător de care vorbim a fost revizuit numai de Pr. N.Popescu, nu şi de comisia Sf. Sinod după cum se obişnuia.

Sigur, nu mi-a permis timpul să fac o comparaţie cu toate ediţiile şi să arăt diferenţele dintre ele. Totuşi am observat că “Rugăciunea, când cineva voieşte să intre în casă nouă” este simplă – o rugăciune şi atâta tot. Are rânduială despre cum se face primirea evreilor, ereticilor şi schismaticilor, cât şi rânduiala tunderii în monahism, a schimei mici şi mari.

Faptul că acest molitfelnic a fost editat fără a fi cercetat de comisia de ierarhi nu s-a socotit ca o altă ediţie şi aceasta se constată că Molitfelnicul din 1992 este ediţia a cincea.

Molitfelnicul, ediţia a cincea, este tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod şi cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1992.

Ca şi cel din 1937, nu a fost revizuit de Comisia de Ierarhi, cum fusese cel din 1920. “Rânduiala binecuvântării casei noi” nu are o simplă rugăciune ca în ediţiile precedente, ci este o rânduială cu mai multe rugăciuni, Evanghelie etc. N-aş putea să spun din ce Molitfelnic s-a luat această rânduială. În Bucovina este și mai complicată sfințirea casei noi: cu patru colaci, untdelemn etc.

Molitfelnicul ultim este tipărit tot cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în Editura Institutului Biblic al B.O.R., București – 1998.

Din cuprins lipsește Rânduiala primirii la Biserica Ortodoxă a altor culte. În plus, aici s-a introdus "Rânduiala la înfierea de copil".

Molitfelnicul are un "Cuvânt înainte" de Părintele Patriarh Teoctist. La sfârșitul cărții se menționează că: "Textul reprodus - revizuit inițial de Pr. Prof. Ene Braniște - este cel al Ediției din anul 1986.

EVANGHELIA. Din cuprinsul Sf. Evanghelii, înțelegem activitatea Mântuitorului Hristos cât a trăit pe pământ. Biserica, prin slujitorii inspirați de Duhul Sfânt, a rânduit ca în cursul anului calendaristic să se citească toată Evanghelia. În fiecare zi liturgică avem o pericopă din sfânta Evanghelie. Pe lângă pericopa zilei, mai sunt sfinții cărora li s-a rânduit a li se citi o pericopă în care să se arate vrednicia, evlavia sfântului din ziua respectivă de prăznuire.

La îndemână, acum când scriu, n-am decât o singură Evanghelie, cea tipărită în 1964 la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă a B.O.R., București. Evanghelia are un "**Cuvânt către cititori**" de o mare frumusețe, alcătuit de către de vie memorie Patriarhul Iustinian, semnat: 14 august 1960 – Schitul Dragoslavele.

În acest "**Cuvânt...**" este redată cu multă evlavie dragostea părintească către fiii săi duhovnicești: "**Evanghelia nu este numai o carte, ci o ființă vie, cu lucrare proprie, cu o putere care învinge toate piedicile. Sufletul încântat de frumusețea Evangheliei nu-și mai aparține sieși; Dumnezeu se face cu totul stăpân pe el; El îi conduce și gândurile și puterile. Un astfel de suflet este cu totul al lui Dumnezeu. Avem în această carte cuvântul Domnului adevărat și nerăstălmăcit, păstrat cu sfințenie peste veacuri. Avem lumina care luminează calea**

celor credincioși spre împlinirea dumnezeieștilor porunci și spre dobândirea vieții veșnice; avem aici tot ce este de trebuință ca să slujim lui Dumnezeu în Duh și adevăr, ca să plinim voia Sa și să trăim între noi ca fii ai aceluiaș Părinte, în dragoste, în pace și în unire" (pag. 6-7).

Ceea ce aș dori aici să precizez este că mulți dintre slujitorii Sf. Altar nu știu cum să procedeze când Duminicile nu mai sunt la rând și cei care slujesc peste săptămână nu mai știu ce Evanghelii să citească. Și pentru aceasta s-a rânduit ce trebuie să se citească. În capitolul **Lămuriri**, la sfârșit, este precizat: "**Se cuvine să știm, de asemenea, că deși Evangheliile acestor duminici se mută în legătură cu datele de mai sus, abătându-se de la rândul lor, totuși Evangheliile zilelor de rând, din săptămânile respective, rămân la rândul lor și se citesc în continuare, fără să se țină seama de schimbările duminicilor**". Schimbările ce intervin în citirea Evangheliilor încep cu Duminica dinaintea cinstirii sfintei Cruci – 14 septembrie.

În mănăstiri, la fiecare Liturghie din cursul săptămânii, se citește Evanghelia din ziua săptămânii respective și dacă are Evanghelie sfântul, se citește și aceasta. În unele biserici - catedrale - am observat că de se întâmplă ca sfântul să aibă Evanghelie, se citește atât Apostolul cât și Evanghelia sfântului și se lasă a zilei. Este cu totul greșit. Se poate proceda așa numai atunci când este Slavoslovie și Polieleu.

APOSTOLUL: în ultimele ediții (1974) s-a trecut la toți sfinții "apostol", fapt ce nu corespunde cu sfinții din Evanghelie ce n-au Evanghelie, și în acest fel se face mare încurcătură, că la Liturghie, la Apostol se citesc două pericope și de la Evanghelie numai una fiindcă sfântul zilei nu are trecută pericopa respectivă.

De multe ori am stat și m-am gândit cine a fost acela care a dispus să se tipărească Apostolul cu pericopă și pentru sfânt în fiecare zi. S-a avut grijă de către adevărații tipicari să se prevadă la sfârșitul Apostolului pericope la "**Sfinții de opște**", adică la ierarhi, cuvioși, mucenici etc. Aşa cum am precizat mai înainte, este greşit ceea ce s-a făcut, şi este bine ca la **ediţiile viitoare** cei în drept să se orienteze după ediţiile corecte spre a nu mai greşi. Este nevoie de puţină logică: dacă Evanghelia nu are pericopă în fiecare zi, atunci nici la Apostol nu trebuie să fie pericopă.

CEASLOVUL, sau cum se numea în vechile cărţi de strană **CEASOSLOV**, ce cuprinde toate Laudele şi Sinaxarul şi Acatiste, Paraclise, Canoane etc.

Au fost primele Ceasloave cu litere chirilice ce încă se mai folosesc la mănăstiri mari cu vechi tradiţii. După al doilea război mondial, primul Ceaslov a apărut în 1970, la Editura Institutului Biblic de Misiune Ortodoxă “în al XXII-lea an de la alegerea şi întronizarea Patriarhului Iustinian în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

S-a tipărit după modelul Ceaslovului cel mare de la Neamţ, făcându-i-se “unele îndreptări de grai”.

Altă ediţie a apărut fără unele acatiste ci numai cu al Maicii Domnului (Buna Vestire), al Mântuitorului Hristos şi al Sf. Ierarh Nicolae.

Ultima ediţie este cea din 1992, tipărită în aceeaşi editură, cu un frumos “Cuvânt înainte” al Părintelui Patriarh Teoctist în care spune: **“Intre cărţile creştine, Ceaslovul sau Orologiul, cum I se mai spunea în trecut, ocupă fără nici o îndoială un loc de frunte... Ceaslovul este o carte al cărei cuprins s-a format din cea mai mare vechime a Bisericii sub pana şi din experienţa marilor trăitori pe culmile desăvârşirii creştine... Cugetul nostru se umple de o nespusă bucurie duhovnicească ori de câte ori o nouă ediţie a acestei cărţi intră sub teascurile tipografiei.”**

În ultimele ediţii s-au inversat acatistele: întâi s-a tipărit Acatistul Bunei Vestiri şi apoi al Mântuitorului Hristos. Este nevoie ca în **ediţia următoare** să fie inversate, aşa după cum s-a păstrat în vechile Ceasloave.

PSALTIREA. Din fericire, sunt în posesia unei Psaltiri tipărite cu caractere chirilice în anul 1835 la Iaşi.

În general, toate ediţiile Psaltirelor au după cei 150 de Psalmi (douăzeci de catisme), “Cântările lui Moise”, “Periplele”, sau “Mărimurile praznicelor împărăteşti şi ale sfinţilor cu Polieleu”, “Cinstitul Paraclis (al doilea) al Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu”, “Pascalia”, dar aceasta din 1835 are în plus la sfârşit tabelul cu “Domnii Moldaviei, cari în ce au domnit şi câtă a fost domnia lor”, începând cu Dragoş Vodă ce au ieşit din Ardeal 1352 şi se încheie cu domnitorul Mihail Sturdza, 1834.

Au fost tipărite mai multe ediţii, fiind nevoie la strană. Ediţia pe care o folosesc, este cea din 1968, prefaţată de un Cuvânt la Psalmi de către Sfântul Vasile cel Mare şi în care se arată că: **“Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi folositoare. Ea a fost scrisă de Duhul Sfânt pentru ca oamenii să găsească în ea întocmai ca într-un spital sufletesc doctoria potrivită cu boala fiecăruia. Căci este scris: “doctoria este aceea care va face să înceteze suferinţele cele mari”.**

Unele ediţii, la Catismele întâi şi a nouăsprezecea, la versetele care se cântă la strană, din prima Catismă, la Vecerniile cu Polieleu, şi la a doua la Polieleul propriu-zis, înainte de Mărimuri, sunt însemnate cu o cruce sau versetul este cu aldine şi cu roşu. Ar fi de dorit să se ţină seama de aceasta pentru ca începătorii în ale stranei să înveţe mai uşor. Ultima ediţie (2001) este foarte bună fiindcă a fost tipărită după cele vechi.

OCTOIHUL este cartea de cult care se foloseşte pe tot cuprinsul anului liturgic, cu excepţia zilelor de peste săptămână, în perioada Postului Mare şi a Penticostarului.

Octoihul cuprinde slujba celor opt glasuri începând cu Vecernia şi terminând cu Liturghia. S-a reuşit să se tipărească în mai multe ediţii. În unele ediţii, pe lângă obişnuitul cuprins, s-a introdus: “Învăţătură de Tipic despre “Rânduiala slujbelor Duminicilor”. În capitolul întâi: “Rânduiala Privegherii de toată noaptea spre Duminici, precum se face în sfintele mănăstiri”. (Tipicul cel Mare, cap. 1-2, p.1 ş.u). Capitolul al doilea: “Rânduiala slujbei Duminicilor fără Priveghere” (Tipicul cel Mare, cap.9, p.13 ş.u). Capitolul al treilea: “Rânduiala slujbei Duminicii în care cade şi sărbătoarea unui sfânt cu Priveghere” (Tipicul cel Mare, cap.4, p.10 ş.u). Capitolul al patrulea: “Rânduiala la slujbele Duminicilor în care cad sfinţii cu Polieleu”. (Tipicul cel Mare, cap. 6, p.11-12). Capitolul al cincilea: “Rânduiala slujbei Duminicilor în care cad sfinţii cu stihirile pe şase, fără Polieleu”. (Tipicul cel Mare, cap.7, p.12-13). Capitolul al şaselea: “Rânduiala slujbei din zilele de peste săptămână în care se cântă şi Octoihul”. (Tipicul cel Mare, cap.11, p.16-24). Capitolul al şaptelea: “Rânduiala slujbei din sâmbete în care se cântă Octoihul”. (Tipicul cel Mare, cap.14, p.25 ş.u).

* * *

CAPITOLUL II

MINEIELE

În toate perioadele din cursul anului bisericesc la strană se folosesc **Mineiele**. **Mineiul pe Septembrie**, ediţia a IV-a a fost tipărit la Editura Institutului Biblic de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1973.

Aş dori să precizez că Mineiele care s-au tipărit după cel de al doilea război mondial, nu mai au aceleaşi prefeţe ca cele tipărite înainte de război, prefeţe scrise de stareţul Neonil din Mănăstirea Neamţ. După Mineiele tipărite în chirilică, au fost folosite Mineiele ce s-au tipărit în Tipografia Cărţilor Bisericeşti. Dacă ar fi fost tipărite după ediţiile vechi, nu erau expuse atâtor greşeli tipiconale. Era şi firesc să fie aşa din moment ce n-au mai fost revizuite de acea **Comisie de Ierarhi** aşa cum se obişnuia înainte de al doilea război.

După cum am mai spus şi altă dată, cărţile de cult cu caractere chirilice tipărite la Mănăstirea Neamţ, din punct de vedere tipiconal, sunt fără greşeli. La întocmirea slujbelor s-a folosit **Tipiconul cel Mare** al Sf. Sava. Textul poate fi diortosit, apoi se pot introduce slujbele sfinţilor nou canonizaţi, dar în nici un caz nu trebuie să se umble la tipicul rânduit şi să se facă diferite intervenţii greşite.

Precizez că nu voi scoate toate greşelile tipiconale din Mineiele existente ci doar câteva dintre ele.

Pe 15 septembrie se găseau trei slujbe cu Polieleu: 1. Slujba sfântului mare mucenic Nichita (pag.189); 2. Slujba sfântului Visarion arhiepiscopul Larisiei, făcător de minuni (pag. 200); şi 3. Pomenirea Sfântului Iosif cel Nou de la Partoş. Toţi sfinţii au slujbă aparte şi ne întrebăm atunci pe care trebuie să o punem. Sigur că Mitropolia Banatului o va sluji pe cea a Sf. Iosif, fiindcă la Timişoara se găsesc sfintele Moaşte, dar şi Sf. Niceta este foarte important pentru noi românii şi prin urmare trebuie cinstit după cuviinţă. Pentru a putea rezolva cinstirea celor trei sfinţi la un loc, ar fi nevoie să se facă o singură slujbă, luând ca model slujba Sfinţilor Trei Ierarhi din 30 ianuarie. Sunt şi alte inovaţii, dar trecem acum peste ele.

MINEIUL PE OCTOMBRIE. Am în faţă Mineiul pe luna octombrie, ediţia a IV-a din anul 1970, aceeaşi editură şi voi căuta să arăt ce s-a mai introdus faţă de Tipiconul cel Mare.

Să luăm slujba din 7 octombrie când se serbează sfinţii mucenici Serghie şi Vahul. În Tipiconul Mare slujba este prevăzută ca în zilele de rând ori în acest Minei are Polieleu pe motiv că se găsesc "părţi din sfintele lor moaşte şi anume, sfintele lor capete – se află la noi în ţară, fiind păstrate, mai înainte în Mănăstirea lui Neagoe de la Curtea de Argeş, iar acum în Catedrala Sfintei Mitropolii a Olteniei din Craiova" (p.82, minei pe Octombrie, ediţia a IV-a, 1970). Deci s-a introdus slujba cu Polieleu fără a se ţine seama şi de alte criterii care se impun în vederea uniformizării cultului.

Mai dăm un caz cu totul elementar. Pe 31 mai se serbează sfinţii apostoli Stahie, Amplie, Urban, Aristobul şi Narcis. Slujba lor este ca în zilele de rând. La Utrenie, canoanele de la pesnele 1, 4, 5, 7 n-au irmoase la începutul pesnelor după cum se obişnuieşte. De ce este obligatoriu ca înaintea canoanelor să se pună irmoasele ? Este menţionat ca sâmbăta să fie citite canoanele, mai întâi de la Minei şi apoi ale hramului sfântului şi ultimul canon al sâmbetei din Octoih. Şi orice pesnă se începe cu un irmos. Lipsind irmosul respectiv, trebuie cântat la Octoih după glasul indicat, ceea ce este destul de anevoios.

Mai grav este, că la slujba cu Polieleu nu s-a indicat ca după Slava de la Vecernia mare, la sfinţii mucenici Serghie şi Vac să se cânte Dogmatica după glasul slavei sfinţilor.

La Canoane, la sfinţii cu Polieleu nu se cântă irmoase la pesnele Canonului ci **Catavasiile** de rând. Cine a alcătuit slujba sfinţilor amintiţi cu Polieleu nu era specialist în materie de tipic. Astfel că s-a tipărit respectiva ediţie cu multe greşeli tipiconale.

MINEIUL PE NOIEMBRIE, ediţia a IV-a, Bucureşti, 1971. Erorile tipiconale continuă şi aici. La 22 noiembrie se prăznuiesc Sf. Apostol Filimon şi cei împreună cu el şi sfânta Cecilia. Aici, pentru sfânt s-au prevăzut Slavoslovie şi Catavasii (pag. 308). Dar pesnele canoanelor au irmoase, iar după stihirile de la Laude urmează Stihoavna. Se ştie că la sfinţii cu Slavoslovie, după stihirile de la Laude urmează Slavoslovia mare şi nu Stihoavna.

De asemenea, în 25 ale lunii se face pomenirea "Sfintei Marii Muceniţe a lui Hristos şi prea înţeleapta Ecaterina". În Tipiconul cel Mare, Sf. Ecaterina are slujbă obişnuită, de rând, pe când în acest Minei are slujbă cu Polieleu, numai că în loc de Catavasie, după cum se obişnuieşte la sfinţii cu Polieleu, s-au trecut irmoase la pesnele 3, 6, 8 şi 9, ca la sfinţii de rând, şi după stihirile de la Laude, "Slavoslovie Mare".

Ne dăm seama cu uşurinţă de stângăcia şi necunoaşterea celor care au fost însărcinaţi să tipărească slujba în cauză. Sigur că adevăraţii tipicari înţeleg erorile ce s-au făcut în cărţile de cult, ultimele ediţii.

MINEIUL PE DECEMBRIE, ediţia a IV-a, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1956.

După Tipiconul Sf. Sava, ziua de 4 decembrie este o zi obişnuită, fără Slavoslovie mare, fără Polieleu, astfel că toată slujba decurge normal. Ori în acest Minei vedem că s-au introdus Vohod, Polieleu, Slavoslovie mare, fără să se menţioneze Catavasia, care se impunea obligatoriu.

Pe 8 decembrie, la Sf. Cuv. Patapie, la Canoane, pesna a V- Canonul al doilea, lipseşte **Slava**, iar după pesna a VI-a lipseş **irmosul**.

La 23 decembrie se prăznuiesc Sfinţii zece Mucenici din Cret Faptul că ne găsim în perioada de dinaintea prăznuirii Naşte Domnului, la Canoane, primul Canon este cel al Înainte Prăznuirii, ş cum orice pesnă începe cu un irmos şi aici irmoasele ne sunt necesare.

De reţinut, că în ultimele ediţii ale Mineielor pe decembrie vedem că a doua zi după Crăciun, la Liturghie se cântă ca şi în ziua întâ **pentru rugăciunile... şi câţi în Hristos v-aţi botezat...** ceea c este cu totul greşit, fiindcă după **Tipicon** slujba se face numai c Slavoslovie, fără Polieleu şi fără Evanghelie la Utrenie.

De menţionat, că în Mineiele româneşti, mai nou, în 26 decembrie se sărbătoreşte Sf. Nicodim cel sfinţit şi slujba se face după rânduiala celor cu Polieleu.

Dacă răsfoim Mineiul, găsim că în 13 decembrie, după Tipicon, se prăznuiesc mai mulţi mucenici ce au slujbă cu Vohod şi se cânt Dogmatica glasului aşa cum este firesc. Dar mai găsim în acest Minei, după Dogmatică, "a Crucii – Născătoarei de Dumnezeu", ceea ce nu este nicidecum permis.

MINEIUL PE IANUARIE, ediţia a V-a, tipărit de aceeaşi Editur 1975.

În 2 zile ale lunii se prăznuieşte: "Înainte prăznuirea Botezului Domnului" şi, de asemenea, Sf. Silvestru, papa Romei. Se ştie că la Canoane, primul Canon începe cu cel al Înainte prăznuirii, care are şi irmos la început, iar al doilea Canon al Sfântului nu are irmos ci se încheie cu Slavă... Şi acum. În acest Minei, primul tropar de la Canonul Sfântului este luat drept irmos, cu ghilimele, ca toate irmoasele, ceea ce este de asemenea cu totul greşit.

După Tipicon, în 7 zile se serbează: "Soborul Sfântului Slăvitului Proorocului Botezătorului şi Înainte Mergătorului Ioan", iar slujba rânduită este cea cu Slavoslovie mare şi nu cu Polieleu, aşa cum se indică în Mineiul acesta, şi nu cu Evanghelie la Utrenie. Se poate citi Evanghelie unde este hramul bisericii.

Mai vedem că la Canoanele sfinţilor din 23 ianuarie, la primul Canon nu este irmos, ori irmosul este absolut necesar pentru că în zilele de sâmbătă, în perioada Octoihului, pesna începe cu Canonul sfântului din acea zi, al hramului şi se încheie cu cel din Octoih.

Greşit găsim şi irmoasele de la al doilea Canon în 25 ianuarie, când se prăznuieşte Sf. Ierarh Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu.

De asemenea, nu sunt prevăzute irmoasele la primul Canon al Sfântului Clement (23 ianuarie). Este doar indicat, şi atunci unde să-l cauţi? Trebuie să iei Octoihul şi să cauţi toate irmoasele ca să-l găseşti.

La fel lipsesc irmoasele la Sf. Cuv. Efrem Sirul în 28 ianuarie. Toate aceste greşeli au fost, cred, şi în celelalte ediţii tipărite.

MINEIUL PE FEBRUARIE, ediţia 1976, Bucureşti, aceeaşi Editură.

În 2 februarie, "Întâmpinarea Domnului", irmosul de la pesna a opta, care este şi Catavasie, este precedat de stihul: "Să lăudăm, bine să cuvântăm...", ceea ce nu este corect. În această ediţie s-a adăugat după pesna a opta cântarea: "Nu pricep Curată...". Trebuie de văzut după Mineiele de la Neamţ.

În 4 februarie (Sf. Isidor Pelusiotul) irmosul la pesna a şasea este la începutul pesnei şi nu la sfârşit, aşa cum este la celelalte canoane.

De asemenea, în 5 februarie (Sf. Mc. Agatia), după pesnele 3 şi 6 nu există irmoasele care preced ecteniile mici.

Iar în 14 februarie (Cuv. Auxenţiu) pesna a şaptea nu este întreagă. Mai gravă este eroarea că în 24 februarie (aflarea cinstitului cap al Sf.Prooroc, Mai Înainte Mergător şi Botezătorului Ioan – slujbă cu Polieleu) după Slava de la "Doamne strigat-am..." în chip obişnuit urmează Dogmatica după glasul Slavei. Ori aici este a "Crucii şi a Născătoarei", ceea ce este nepermis.

MINEIUL PE MARTIE, ediţia a IV-a, aceeaşi Editură, Bucureşti, 1967.

În 20 martie (pomenirea Sf. Cuv. Părinţi ucişi de arabi în Mănăstirea Sava cel sfinţit), după Sedealna ce precedă pesna a şasea, nu era menţionat după cum era şi firesc, Slava... Şi acum... a Născătoarei.

La pesna a şaptea, în 22 martie (pomenirea Sf.Sfinţitului Vasile), în loc de Slavă... s-a scris: “Binecuvântăm pe Tatăl... iar la pesna a opta, în loc de: “Binecuvântăm pe Tatăl...” este trecut: Slavă...

Ceea ce este şi mai grav, este că în 28 februarie (Sf. Prea Cuviosul Părinte Ilarion cel Nou şi Cuviosul Stefan) atât primul canon cât şi al doilea se încheie cu: Slavă... Şi acum..., ori este bine ştiut că nicidecum nu se obişnuieşte ca atunci când sunt două canoane să se prevadă la Canonul I: Slavă... Şi acum.... Aceeaşi greşeală se face şi la sfinţii mucenici din 29 februarie – în general, la toţi sfinţii care au două canoane.

MINEIUL PE APRILIE, ediţia a IV-a, tipărit în aceeaşi Editură, Bucureşti, 1967.

Şi în această lună aprilie, în care sunt doi sfinţi cu două canoane, găsim: Slavă... Şi acum... la ambele canoane (7 aprilie).

La canoane se precizează că se citesc: întâi a praznicului, cu irmosul pe 6, şi două ale sfântului, pe 8. Pesna 8 lipseşte cu desăvârşire.

În 18 aprilie se face pomenirea Prea Cuviosului Părinte Ioan, enicul Sf. Grigorie Decapolitul. La sfârşitul Vecerniei nu se spune ce opar se cânta, chiar dacă este în Postul Mare troparul este necesar să fie amintit fiindcă va cădea după Paşti şi atunci este nevoie să I se cânte Sfântului şi troparul.

MINEIUL PE MAI, ediţia a IV-a, tipărit de aceeaşi Editură, Bucureşti, 1972.

Ca şi altădată, Canonul sfântului din 2 mai nu are irmos înaintea pesnelor 1, 4, 5, 7, şi nici după pesnele 3, 6, 8 şi 9, cum este rânduiala.

În 10 zile ale lunii mai se prăznuieşte Sf. Ap. Simon Zilotul, care are Slavoslovie mare. La pesna a VII-a, la Canon, nu s-a încheiat Canonul cu Slavă... Şi acum... (neglijenţă la corector).

De asemenea, în mai se prăznuiesc Sf. Ierarhi Epifanie şi Gherman, şi aici, la pesna I, numai primul are Canon, al doilea nu are. La celelalte pesne sunt două Canoane, după cum este firesc.

MINEIUL PE IUNIE, ediţia a IV-a, tipărit la aceeaşi Editură, Bucureşti, 1972. În 19 iunie se prăznuieşte Sf. Apostol Iuda, slujbă prevăzută cu Slavoslovie mare. După slujba Sf. Apostol mai este trecută şi slujba Sf. Cuv. Paisie cel Mare, toată slujba, atât la Vecernie cât şi la Utrenie, numai că această slujbă a Sf. Paisie trebuia pusă după Vecernie şi cu indicaţia să se citească la Pavecerniţă.

MINEIUL PE IULIE, ediţia a IV-a, tipărit în aceeaşi Editură, Bucureşti, 1973. În 7 zile se face cinstirea Prea Cuviosului Părinte Toma cel din Malea şi Sf. Muceniţă Chiriachi. Slujba este cea de rând, dar cu toate acestea, după Slavă, care este în cinstea Sf. Muceniţe Chiriachi, urmează: Şi acum..., cu indicaţia: “Dogmatica glasului 6”, cu totul greşit fiindcă nu se cântă Dogmatica, pentru că nu-I Slavoslovie sau Polieleu. Culmea greşelilor este că după pesna întâi se prevede Catavasia “Deschide-voi gura mea...” iar după pesna a treia ne trezim cu irmos ca şi după pesnele 6, 8, 9. După stihirile de la Laude găsim Slavoslovie mare, ceea ce ne face să credem că cel rânduit să alcătuiască Mineiul era cu totul străin de adevăratul Tipic. Când ai un sfânt cu Slavoslovie mare, la “Doamne strigat-am...” se pun stihirile pe şase, toate ale sfântului, Slavă... tot a sfântului, Şi acum... Dogmatica după glasul sfântului. Stihoavna se pune în întregime a sfântului, Slavă... Şi acum... a Născătoarei, şi nicidecum aşa cum s-a arătat aici că Stihoavna din Octoih şi numai Slava din Minei (pag. 66).

În 17 iulie prăznuim pe Sf. Muceniţă Marina. În Tipiconul mare este prevăzută slujbă de rând, obişnuită, pe când în acest Minei este cu Slavoslovie mare. Greşeala constă în faptul că în această situaţie trebuia ca după cele două catisme de la Utrenie să se prevadă stihirea Sf. Muceniţe Marina. De aici se vede încă o dată neştiinţa autorului tipicar. Nu ştiu dacă următoarele ediţii şi-au însuşit asemenea erori de tipic.

MINEIUL PE AUGUST, ediţia a IV-a, Bucureşti, 1974, aceeaşi editură.

În 5 august este prevăzută slujba Inainteprăznuirii Schimbării la Faţă şi cea de pomenire a Sf. Mucenic Evsignie. În mod obişnuit, atât

La pesna a şaptea, în 22 martie (pomenirea Sf.Sfinţitului Vasile), în loc de Slavă... s-a scris: "Binecuvântăm pe Tatăl... iar la pesna a opta, în loc de: "Binecuvântăm pe Tatăl..." este trecut: Slavă...

Ceea ce este şi mai grav, este că în 28 februarie (Sf. Prea Cuviosul Părinte Ilarion cel Nou şi Cuviosul Stefan) atât primul canon cât şi al doilea se încheie cu: Slavă... Şi acum..., ori este bine ştiut că nicidecum nu se obişnuieşte ca atunci când sunt două canoane să se prevadă la Canonul I: Slavă... Şi acum.... Aceeaşi greşeală se face şi la sfinţii mucenici din 29 februarie – în general, la toţi sfinţii care au două canoane.

MINEIUL PE APRILIE, ediţia a IV-a, tipărit în aceeaşi Editură, Bucureşti, 1967.

Şi în această lună aprilie, în care sunt doi sfinţi cu două canoane, găsim: Slavă... Şi acum... la ambele canoane (7 aprilie).

La canoane se precizează că se citesc: întâi a praznicului, cu irmosul pe 6, şi două ale sfântului, pe 8. Pesna 8 lipseşte cu desăvârşire.

În 18 aprilie se face pomenirea Prea Cuviosului Părinte Ioan, ucenicul Sf. Grigorie Decapolitul. La sfârşitul Vecerniei nu se spune ce tropar se cânta, chiar dacă este în Postul Mare troparul este necesar să fie amintit fiindcă va cădea după Paşti şi atunci este nevoie să I se cânte Sfântului şi troparul.

MINEIUL PE MAI, ediţia a IV-a, tipărit de aceeaşi Editură, Bucureşti, 1972.

Ca şi altădată, Canonul sfântului din 2 mai nu are irmos înaintea pesnelor 1, 4, 5, 7, şi nici după pesnele 3, 6, 8 şi 9, cum este rânduiala.

În 10 zile ale lunii mai se prăznuieşte Sf. Ap. Simon Zilotul, care are Slavoslovie mare. La pesna a VII-a, la Canon, nu s-a încheiat Canonul cu Slavă... Şi acum... (neglijenţă la corector).

De asemenea, în mai se prăznuiesc Sf. Ierarhi Epifanie şi Gherman, şi aici, la pesna I, numai primul are Canon, al doilea nu are. La celelalte pesne sunt două Canoane, după cum este firesc.

MINEIUL PE IUNIE, ediţia a IV-a, tipărit la aceeaşi Editură, Bucureşti, 1972. În 19 iunie se prăznuieşte Sf. Apostol Iuda, slujbă prevăzută cu Slavoslovie mare. După slujba Sf. Apostol mai este trecută şi slujba Sf. Cuv. Paisie cel Mare, toată slujba, atât la Vecernie cât şi la Utrenie, numai că această slujbă a Sf. Paisie trebuia pusă după Vecernie şi cu indicaţia să se citească la Pavecerniţă.

MINEIUL PE IULIE, ediţia a IV-a, tipărit în aceeaşi Editură, Bucureşti, 1973. În 7 zile se face cinstirea Prea Cuviosului Părinte Toma cel din Malea şi Sf. Muceniţă Chiriachi. Slujba este cea de rând, dar cu toate acestea, după Slavă, care este în cinstea Sf. Muceniţe Chiriachi, urmează: Şi acum..., cu indicaţia: "Dogmatica glasului 6", cu totul greşit fiindcă nu se cântă Dogmatica, pentru că nu-I Slavoslovie sau Polieleu. Culmea greşelilor este că după pesna întâi se prevede Catavasia "Deschide-voi gura mea..." iar după pesna a treia ne trezim cu irmos ca şi după pesnele 6, 8, 9. După stihirile de la Laude găsim Slavoslovie mare, ceea ce ne face să credem că cel rânduit să alcătuiască Mineiul era cu totul străin de adevăratul Tipic. Când ai un sfânt cu Slavoslovie mare, la "Doamne strigat-am..." se pun stihirile pe şase, toate ale sfântului, Slavă... tot a sfântului, Şi acum... Dogmatica după glasul sfântului. Stihoavna se pune în întregime a sfântului, Slavă... Şi acum... a Născătoarei, şi nicidecum aşa cum s-a arătat aici că Stihoavna din Octoih şi numai Slava din Minei (pag. 66).

În 17 iulie prăznuim pe Sf. Muceniţă Marina. În Tipiconul mare este prevăzută slujbă de rând, obişnuită, pe când în acest Minei este cu Slavoslovie mare. Greşeala constă în faptul că în această situaţie trebuia ca după cele două catisme de la Utrenie să se prevadă stihirea Sf. Muceniţe Marina. De aici se vede încă o dată neştiinţa autorului tipicar. Nu ştiu dacă următoarele ediţii şi-au însuşit asemenea erori de tipic.

MINEIUL PE AUGUST, ediţia a IV-a, Bucureşti, 1974, aceeaşi editură.

În 5 august este prevăzută slujba Inainteprăznuirii Schimbării la Faţă şi cea de pomenire a Sf. Mucenic Evsignie. În mod obişnuit, atât la Vecernie cât şi la Utrenie se cântă mai întâi cele ale Inainteprăznuirii şi abia apoi cele ale sfântului. Aici se întâmplă că la Utrenie, la pesnele 1, 8, 9, între primul canon al Înainteprăznuirii şi canonul sfântului, Treicântarea nu are irmos la sfârşitul tripesnițului, aşa cum toate Treicântările au.

La această ediție, în fiecare zi s-a prevăzut la Liturghie pericopă de la Apostol. Ori, în Tipicul Mare nu se prevede Apostolul decât în anumite zile, când se citeşte pericopa Evangheliei. Necazul este că citețul citeşte Apostolul la sfânt iar preotul nu citeşte Evanghelia fiindcă nu-I prevăzută în ziua respectivă şi de aici tot neajunsul. Aşa după cum am spus şi altădată, a fost inspirat prost cel care a căutat în ultimele ediții să prevadă pericopă în fiecare zi la Apostol, pentru că, potrivit Tipiconului Sf. Sava, Apostolul se prevede doar în anumite zile, când se citeşte şi Evanghelia la sfânt. Dacă se doreşte să se citească şi pericopa din Apostol, se poate căuta la sfinții trecuți "de obşte": prooroci, apostoli, ierarhi, cuvioşi, mucenici etc.

Pentru rânduielile tipiconale, în Biserica Ortodoxă Română s-au tipărit cărți de tipic.

TIPICONUL Sf. Sava, tipărit în chirilică şi cuprinzând 62 de capitole. Primele capitole, până la 50, sunt rânduieli despre cum se săvârşesc slujbele în cursul anului la toate sărbătorile şi în zilele de rând din cursul săptămânii. Apoi se face referire la comportamentul slujitorilor în biserică, când să stea în strană, când să stea în genunchi, când să se descopere şi multe alte probleme practice.

De la Cap.50 urmează Sinaxarul, adică sfinții din Minei începând cu luna septembrie (începutul anului bisericesc) şi se încheie cu luna august. Urmează perioada Triodului, care începe cu "Duminica Vameşului şi a Fariseului" şi se încheie cu Sâmbăta Paştelui. Este redat în mod amănunțit, duminică de duminică, cum se săvârşesc slujbele în Postul Mare şi chiar în zilele de peste săptămână.

Capitolul 52 priveşte perioada Penticostarului, care începe cu Utrenia Sf. Învieri şi ține până la Duminica tuturor Sfinților. De la cap.53 până la cap.62 sunt arătate diferite învățături, despre cum se citesc troparele, condacele, otpusturile, despre hramuri etc.

După cum s-a arătat de la început, Tipiconul are mare valoare, este de mare importanță pentru desfăşurarea corectă a slujbelor de fiecare zi.

Pe coperta cărții găsim că: "S-a tradus această carte ce se numeşte Tipicul, tălmăcită după cartea Elina – slavonească şi s-a dat spre tipărire acum pentru prima dată. Intru întâia Domnie a Luminatului nostru Domn Scarlat Alexandru Calimachi Vodă.

Cu binecuvântarea şi toată cheltuiala Prea Sfințitului Arhiepiscop şi Mitropolit a toată Moldova, vrednicul de pomenire Veniamin.

În anul al patrulea al arhipăstoririi sale, după a doua chemare şi suire la Scaunul Mitropoliei, s-a tipărit în tipografia Sfintei Mitropolii din Iaşi, în anul după Hristos, 1816."

TIPIC BISERICESC cuprinde rânduiala celor şapte Laude, a Sfintei Liturghii, a Sfintelor Taine şi a Ierurgiilor mai de seamă, precum şi alte îndrumări liturgice pentru uzul şcolilor teologice, preoților şi parohiilor din Patriarhia Română. S-a tipărit cu aprobarea Sf. Sinod şi cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Iustinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române la Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1976.

În "Cuvântul de lămurire" al Comisiei de redactare a Tipicului bisericesc, al cărei preşedinte este I.P.S. Teoctist, arhiepiscop al Craiovei şi mitropolit al Olteniei, se menționează necesitatea acestei cărți liturgice şi se face cunoscut rolul extraordinar al Tipicului pentru desfăşurarea corectă a slujbelor divine.

La început se precizează că "Cel dintâi, tipărit în numai două ediții (una la Iaşi în anul 1816 şi cealaltă la Chişinău, în 1857), nu se mai găseşte decât în puține exemplare şi este astăzi aproape inutilizabil, deoarece el are în vedere numai situația şi nevoile slujitorilor din mănăstiri din veacurile trecute; de aceea el nu cuprindea de fapt decât rânduielile serviciului divin zilnic (cele şapte Laude şi Sf. Liturghie), omițând cu totul slujbele Sf. Taine şi ale Ierurgiilor, care se oficiază mai puțin sau aproape deloc în mănăstiri."

TIPICUL CĂLUGĂRESC al protopsaltului Constantin de la Catedrala Patriarhiei din Constantinopol “tradus la noi de cântăreţul Anton Pan şi preotul I. Călărăşani de la Biserica Lucaci din Bucureşti, din porunca mitropolitului Nifon al Tării Româneşti. Tipărit pentru prima dată la Bucureşti în 1851.” Acesta este un fel de rezumat al Tipicului.

Aflăm că au mai fost folosite în cult un fel de manuale particulare de Tipic, alcătuite de: “Episcopii Melchisedec Stefănescu al Romanului, Silvestru Bălănescu al Huşilor, Gherasim Saffirin al Romanului, Silvestru Andreevici Moraru al Bucovinei, ori preoţii D. Lungulescu (Craiova), I. Dracinski (Cernăuţi), I. Procopovici (Oradea), I. Olariu (Caransebeş), Fl. Geonilean (Cluj), arhimandritul Fotie Balanace (Bucureşti) ş.a., dar şi acestea aveau neajunsul că erau ori incomplete... ori cuprindeau unele practici şi obiceiuri regionale ori locale, care nu se potriveau între ele şi întreţineau astfel o gravă lipsă de uniformitate în modul săvârşirii diferitelor servicii divine.”

În scopul redactării unui nou Tipic, s-a format o comisie din preoţii profesori: Ene Branişte de la Institutul Teologic de grad universitar din Bucureşti, Alex Moisiu de la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu, Petre Constantinescu, directorul Seminarului Teologic din Craiova – Mofleni, la care au fost cooptaţi preoţii Gh. Neda, profesor al Seminarului Teologic din Caransebeş şi Pr. Dr. Leon Iftodi de la parohia “Sfântului Nicolae – Dorobanţia” din oraşul Craiova. Pusă sub preşedinţia I.P.S. Mitropolit al Olteniei (astăzi Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române). Comisia s-a întrunit de mai multe ori la Centrul Mitropolitan din Craiova”.

TIPIC BISERICESC. Partea I se intitulează: Rânduiala Laudelor bisericeşti şi a Sfintei Liturghii în cele trei perioade ale anului bisericesc (Octoih, Triod, Penticostar).

Partea a doua se referă la “Rânduiala Sfintelor Taine şi a Ierurgiilor bisericeşti mai importante” şi în încheiere sunt “Îndrumări speciale pentru unele amănunte de tipic şi din practica liturgică.”

Atât în prima, cât şi în a doua parte Tipicul Bisericesc cuprinde în general toate rânduielile ce trebuiesc luate în seamă în vederea respectării întocmai spre a ajunge la o uniformizare a cultului divin.

La sfârşit, o “însemnare” care arată că “această primă ediţie a Tipicului Bisericesc, alcătuit după indicaţiile Sfântului Sinod, a fost tipărită în al 90-lea an de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române şi la 50 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, în timpul arhiepiscopiei Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustinian.”

În părţile Bucovinei au fost redactate mai multe variante de tipic local cu diferite tradiţii, mai ales la serviciile religioase: înmormântări, parastase, sfinţiri de case etc.

RITUALISTICA SAU MANUAL DE RITUAL AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, de protoiereul Dr. Petre Procoviciu, a fost foarte mult folosit în Biserică. A fost tipărit în Tipografia “Diocezana”, Oradea, str. Ep. Ciorogariu 3 – 1936, cu aprobarea episcopului Nicolae al Oradiei.

Din cuprins rezultă că autorul tratează toată rânduiala tipiconală în trei capitole: 1. Rânduiala laudelor bisericeşti. 2. Despre Sf. Liturghie şi Sf. Taine. 3. Despre Sf. Sacramentaţii (euhologii) şi funcţiile preoţeşti mărunte. Fiecare capitol este prevăzut cu mai multe secţiuni. Totul este prezentat în cele mai mici amănunte: mişcări, gesturi şi unele rugăciuni legate de mişcarea executată ca vohoadele mici şi mari etc.

Sigur că a mai făcut şi alte afirmaţii, dar din neştiinţă, ca de exemplu despre **Vecernia mică**, şi anume că „se face numai în cazul în care se sfinţeşte o biserică nou zidită, sau când se serbează patronul bisericii, precum şi după orânduirea episcopului, de câte ori are să se petreacă o zi jubiliară, o festivitate sau o cerere de tot însemnată.” Ori, Vecernia mică se face ori de câte ori se săvârşeşte Priveghere. În trecut, sau mai bine zis în cărţile de cult, primele ediţii, Privegherea se săvârşea numai la Praznicile Împărăteşti. Şi când se face Priveghere, la vecernia din ziua respectivă, nu se mai citeşte catismă la vecernie, ţinându-se seama de osteneala de la Privegherea din ajun.

În acest manual, este prevăzut momentul când preotul, la **Vecernia din Vinerea Patimilor**, scoate Sf. Aer şi anume, când se cântă Slava de la Stihoavnă “în timpul căreia preotul se îmbracă în toate veşmintele de doliu (mohorâte), ia Sf. Aer de pe perete (din locul în care stă peste an), îl aşează pe Sf. Masă, deschide Uşile mari şi tămâiază Sf. Aer din toate părţile, iar la Slavă... Şi acum... a Stihoavnei ridică Sf. Aer cu mâna stângă deasupra capului, colţurile Sf. Aer le ţin epitropii evlavioşi... iar în cea dreaptă luând Sf. Evanghelie şi Crucea, înconjură masa altarului şi, ieşind prin uşile mari, merge spre partea miază-noapte a bisericii până în pridvor şi înapoindu-se vine în mijlocul ei, unde este pregătită o masă sau un anologhion mare, ce înfăţişează mormântul, şi depune Sf. Aer acolo, aşezând Evanghelia la capul chipului Mântuitorului, iar Crucea la picioarele lui.” (pag.32)

În Tipiconul Sf. Sava nu este trecută scoaterea Sf. Aer şi de aceea am căutat să redau acest amănunt pentru ca cei ce doresc să ştie, să aibă după ce se orienta.

De fapt, nici scoaterea Sf. Cruci la cele 12 Evanghelii de la Denia din Joia Patimilor (Utrenia) în mijlocul bisericii, nu se specifică, dar după tradiţie, se scoate după citirea Evangheliei a 5-a, când se cântă antifonul al 15-lea: “astăzi a fost spânzurat pe lemn, Cel ce a spânzurat pământul pe ape (de trei ori). Cu cunună de spini a fost încununat Împăratul îngerilor. Cu porfiră mincinoasă a fost îmbrăcat Cel ce îmbracă cerul cu nori. Lovire peste obraz a luat Cel ce a slobozit în Iordan pe Adam. Cu piroane a fost pironit Mirele Bisericii. Cu suliţa a fost împuns Fiul Fecioarei ! Închinămu-ne patimilor Tale, Hristoase. Arată-ne nouă şi slăvită învierea Ta (de trei ori).” (Triod, Ediţia a VIII-a, Bucureşti, 1968, pag.531.) Tot aici este redată şi slujba din săptămâna Patimilor:

“Denia din Vinerea Patimilor sau Utrenia din Sâmbăta mare”

În manualul respectiv se arată că “în Sâmbăta mare, Biserica Ortodoxă petrece înmormântarea cea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos şi pogorârea Lui la iad. Deci Sâmbăta, foarte de

dimineaţă, după tipic, la ora a patra a nopţii, pe alocurea însă Vineri seara pe la ora 8, se face în biserică Utrenia.” (pag.51

Se mai precizează că totul se face “ca în zilele de sărbătoare”, **deci devine zi nelucrătoare**. De la această dată nu se mai cântă “Aliluia” ci “**Dumnezeu este Domnul...**” şi troparele “Iosif cel cu bun chip...”, “Slavă” şi “Când Te-ai pogorât la moarte”, “Şi acum”, “Mironosiţele femei”, (pag.51).

În continuare, se arată cum decurge slujba Utreniei până la ieşirea cu Sf. Aer din biserică: “preotul se îmbracă în toate veşmintele şi deschizând Uşile mari (împărăteşti) iese în faţa Sf. Aer unde provoacă pentru doxologia mare, care se cântă pe glas mare, şi la ultimul “Sfinte Dumnezeule...” se trag toate clopotele (în unele parohii din Bucovina, este interzis trasul clopotelor în Săptămâna patimilor până la Paşti; cred că această tradiţie s-a format după ce Bucovina a trecut sub stăpânirea Imperiului austriac. Biserica Catolică n-a mai îngăduit să se manifeste credinţa ortodoxă şi a găsit prilejul să dispună ca măcar clopotele să nu mai sune şi aşa s-a format tradiţia de a nu se trage clopotele în această săptămână, cu toate că în toate tipicele, se prevede trasul clopotelor).

“Proiestosul luând Sf. Cruce, fiind îmbrăcat cu toate veşmintele şi având Sf. Evanghelie pe cap şi deasupra Sf. Aer, iese din biserică, mergându-I înainte procesiunea şi lumânări, şi face înconjurarea bisericii de trei ori, rostind în laturile bisericii 4 cereri şi cântându-se “Sf. Dumnezeule...”, apoi venind în faţa uşii bisericii se opreşte şi lasă poporul să treacă pe sub Sf. Aer, sărutând Crucea şi Sf. Evanghelie. Intră şi el în biserică şi înaintea Uşilor mari (împărăteşti), zice “Înţelepciune drepţi!”, apoi intrând în Altar înconjură cu Sf. Aer Sf. Masă şi ieşind, aşează Sf. Aer în mijlocul bisericii” (pag. 52). Ori, după Tipicul mare al Sf. Sava, Sf. Aer se aşează pe Sf. Masă, preînchipuind înmormântarea Domnului.

Utrenia din Săptămâna Luminată

Slujba din Triod se termină cu un canon care se citeşte înainte de a ieşi cu Învierea. Până la citirea canonului în biserică, începând de seara se citeşte din Faptele Apostolilor. Preotul se îmbracă cu toate veşmintele.

În general, se iese cu Învierea după ora 24. Mai întâi, preotul face strigarea, cu lumânarea aprinsă, de trei ori: "Veniţi de luaţi lumină!" Credincioşii vor lua lumină, de la preot mai întâi şi apoi unul de la altul. Se obişnuieşte la unele parohii să se pregătească praporele (procesele) ce merg înainte, cântăreţii şi apoi preotul (preoţii) cu Evanghelia şi icoana Învierii şi se cântă stihirea pe glasul 6: "Învierea Ta Hristoase..." şi se înconjură biserica (în unele locuri de trei ori).

După înconjurarea bisericii, în faţa uşilor se aşează Evanghelia şi icoana pe masă sau pe analog şi se citeşte parte din Evanghelia de la Liturghia din Sâmbăta mare. În alte locuri nu se mai citeşte Evanghelia şi se dă binecuvântarea cu "Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă..." şi-n sunetul clopotelor, se cântă troparul "Hristos a înviat!" de trei ori de către preot (preoţi) şi iarăşi de trei ori de către strană şi apoi protosul rosteşte stihurile Învierii "Să învie Dumnezeu..." şi celelalte, cădind cruciş Evanghelia şi se încheie. Protosul rosteşte cu glas tare: "Hristos a înviat !" (de 3 ori).

În unele parohii sau mănăstiri, după slujba Utreniei (Învierii) se săvârşeşte Sf. Liturghie, iar în altele (mai puţine) Sf. Liturghie se săvârşeşte la vremea obişnuită. Firesc este să se oficieze imediat după Utrenie, fiindcă după Liturghie se sfinţesc coşurile cu bucate, atunci când se împarte şi anafora, pe care cei prezenţi o iau ca să o ducă în familie, la cei care nu au putut veni la biserică.

Tot în Duminica Învierii, se săvârşeşte **Vecernia** (Învierea a doua), la care se citeşte în mai multe limbi Sf. Evanghelie. Este obiceiul, ca la unele parohii sau mănăstiri, după fiecare verset al Sf. Evangheliei, să se sune şi clopotele: o lovitură sau două. În unele cărţi de cult – filade din Penticostar – se arată că la fiecare vecernie din Săptămâna luminată preotul să se îmbrace cu toate veşmintele, ceea ce este greşit. Preotul se îmbracă numai în Duminica Învierii la vecernie, fiindcă în mod deosebit se citeşte Evanghelia. Ori în celelalte zile din Săptămâna luminată nu se citeşte Evanghelia la Vecernie.

O altă precizare în această filadă este că la Vecernia din Săptămâna luminată se dă binecuvântarea cu: "Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă..." După rânduiala Tipicului, se dă binecuvântare la Vecernie numai în Duminica Paştelui, iar peste săptămână se dă binecuvântarea obişnuită: "Binecuvântat este Dumnezeul nostru..." şi nu cu "Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă...". După cum am spus mai înainte, s-au găsit unii să adauge fel de fel de inovaţii în cărţile de cult. Ca îndreptar, avem **Tipiconul** Sf. Sava, care a fost tradus şi impus în Biserica Ortodoxă Română de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi este foarte bun numai să respectăm cele rânduite de Sf. Părinţi. Aici este prevăzut când este dezlegare de untdelemn, peşte, vin şi mâncăruri de dulce ca: brânză, ouă, lapte, pentru monahi şi carne pentru mireni. Şi nu numai atât, ci şi când se toacă, când se trag clopotele etc.

* * *

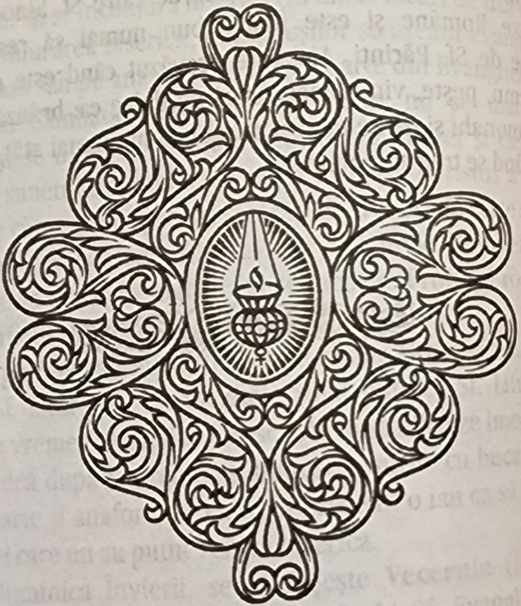

CAPITOLUL III

ALTE PRECIZĂRI DIN TIPICON

În ultimul timp, atât în mănăstiri cât şi la parohii vedem că monahii şi preoţii poartă culioane, potcapuri şi fesuri. Am observat că unii părinţi, îndeosebi la parohii, nu ştiu când trebuie să se descopere în timpul slujbei. Unii rămân tot timpul acoperiţi. Ori, în Tipicon se precizează că la Sf. Liturghie slujitorii trebuie să fie descoperiţi şi numai în anumite momente pot purta camilafca la cădit monahii, şi fesurile sau culioanele, preoţii de mir. Cei ce sunt la strană dacă sunt monahi "Să se descopere la Vohod şi la ascultarea Evangheliei şi la Vohodul cel mare la cântarea Heruvicului şi la cuvintele Domnului Hristos şi la Tatăl nostru şi la arătarea Sfintelor Taine şi la vohodul Vecerniei."" (Tipicon, Învăţături despre descoperirea capului). Practic, în mănăstirile cu tradiţie, cum a fost Mănăstirea Neamţului, părinţii se mai descopereau şi când se cânta: "Cuvine-se cu adevărat", "Ceea ce eşti mai cinstită decât Heruvimii" după pesna a opta la Utrenie, când se cânta Slavoslovia mare, la rostirea "Crezului" şi la "Tatăl nostru" de la Sf. Liturghie. Chiar iarna, când în biserică este foarte rece, preoţii trebuie să fie absolut descoperiţi când dau binecuvântarea de Sf. Liturghie, când citesc Sf. Evanghelie, la sfinţirea Sf. Daruri

şi când se împărtăşesc, adică la frângerea Sf. Agneţ, precum şi c
arată Sfintele: "Cu frica lui Dumnezeu...".

La Vecernie şi Utrenie se descoperă preotul când ci
rugăciunile în faţa Sfintelor Uşi, la Psalmul 103 de la Vecernie şi la
şase psalmi la Utrenie.

DESPRE VORBIREA ÎN BISERICĂ

Sfinţii Părinţi au avut grijă să ne spună şi despre vorbirea
biserică, cum trebuie de procedat. În Tipicon se spune: "că să n
facă vorbe când stau fraţii în strane că şi aceasta este cu totul op
de Sfinţii Părinţi... nu trebuie să iasă cineva sau să intre până se
spune citirea şi să nu mai intre cineva la locul său când strana cân
ci numai atunci când începe să cânte cealaltă strană, făcând meta
fraţilor." Aici, legiuitorul se referă la mănăstiri unde se cânt
ambele străni; în mănăstiri mari ca Neamţul, Agapia, Văratec
Moldova, sau Cernica, Pasărea etc. din Muntenia şi poate or fi şi alt
din celelalte provincii.

Vorbirea în biserică a preoţilor în Sf. Altar şi a celor din biseri
monahi sau mireni, este un păcat. În biserică trebuie să fim atenţ
cele ce se cântă sau se citesc. Este vorba de legătura cu Dumnezeu
Maica Domnului, cu sfinţii, pe care îi invocăm în rugăciunile noas
sau cărora le serbăm ziua în care sunt prăznuiţi. Nu este îngăduit ca
timpul slujbei să citeşti alte cărţi fie chiar Psaltirea sau Canonul
sfânt. La mare nevoie, când preotul a fost ocupat cu mărturisi
credincioşilor şi n-a avut timp să-şi citească canonul prevăzut de
Împărtăşanie, acesta poate să îl citească în timpul slujbei.

La parohii, de multe ori se întâmplă ca unii credinci
necunoscând anumite rânduieli pe care trebuie să le respect
biserică, în timpul slujbei îi întreabă pe ceilalţi cu glas tare, şi-n ac
caz credincioşii sunt deranjaţi de la rugăciune sau meditaţie. D
doresc să dea pomelnice la Sf. Altar şi merg direct la uşa dins
miază noapte şi-l deranjează şi pe preot, care în acest timp f
Proscomidia. Alţi credincioşi nu merg la Altar şi când preotul căde

îi dau pomelnice, iar acesta se opreşte din cădit. Nu este potrivit ca să întrerupi cădelniţarea şi să iei pomelnice. În unele parohii, îndeosebi în Ardeal, Banat, credincioşii dau pomelnicele la pangar, celui rânduit să vândă lumânări. În acest caz, preotul nu este deranjat şi-şi caută de slujbă. Preotul trebuie să stabilească din timp când poate lua pomelnicele de la credincioşi atunci când aceştia vin la Sf. Altar, în timpul când se citesc Canoanele sau se cântă Slavoslovia. De preferat ar fi ca în timpul Sf. Liturghii să fie liber ca să se poată concentra la rugăciune. Recomandarea ar fi ca din momentul în care ai intrat în biserică să rămâi acolo unde eşti, să nu ieşi şi iarăşi să intri, căci în acest fel eşti de sminteală pentru ceilalţi credincioşi.

RÂNDUIALA BINECUVÂNTĂRII COLIVEI

Atât în mănăstiri cât şi la parohii, la Praznicile împărăteşti şi în zilele când se prăznuiesc sfinţi cu Polieleu, se obişnuieşte să se aducă colivă sau alte prinoase pentru a fi binecuvântate în cinstea sărbătorii. În Tipicon se arată că: "Rânduiala binecuvântării colivei sau a grâului fiert amestecat cu miere şi alte fierturi de fructe dulci se aduc în biserică întru cinstea şi pomenirea Praznicilor Domneşti sau a sfinţilor lui Dumnezeu. Fiind deja adusă coliva în biserică, de este la Vecernie, după "Acum slobozeşte...", "Sfinte Dumnezeule" şi după "Tatăl nostru" urmează troparul sfântului, "Slavă..." a sfântului (al doilea dacă este) "Şi acum..." a Născătoarei (se citeşte rugăciunea de binecuvântare).

Iar de este la Liturghie, după rugăciunea Domnului (a amvonului) se cântă troparele şi condacul sfântului, se cădeşte zicând: "Domnului să ne rugăm..." Preotul stând lângă colivă zice rugăciunea aceasta: "Doamne, Cela ce ai plinit toate...", strana răspunde: "Amin" şi de este Vecernie se zice: "Înţelepciune...", strana răspunde: "Binecuvântează..." iar preotul: "Cel ce este binecuvântat..." şi urmează rânduiala obişnuită până la otpust. Iar de este Liturghie strana cântă: "Fie numele Domnului binecuvântat ..." (de trei ori) şi psalmul: "Bine vom cuvânta pe Domnul..." Preotul împărtăşeşte anafora făcând obişnuitul sfârşit al slujbei."

DESPRE FAPTUL CĂ NU SE CUVINE A MÂNCA AFARĂ NUMAI DE MASA CEA DE OBŞTE

Tot în Tipicon este prevăzut că: “în mănăstiri trebuie să se ştie că nu se cade, aşa după cum spun învățăturile, a mânca cineva singur, dar mai ales cel mai mare, ci dacă va fi pentru mai multă întâmplare şi nevoință sau pentru alte pricini binecuvântate, prin duhovnicească poruncă a celui mai mare, spre mântuirea sufletului să se facă, adică poate mânca, iar nu pentru vreo viclenie drăcească. Şi acest lucru nu este nici cuvios, nici nemărturisit ci avem multe mărturii întru învățăturile cele pustniceşti ale Marelui Vasile, după cum zice: “că după cum este locul şi amestecarea şi prefacerea văzduhului aşa şi hrana să fie.” Şi iarăşi în scrierile sfântului Pahomie se spune că hrana îi era schimbată de către sfântul şi dumnezeiescul înger. Iar oarecare dintre sfinții bărbați şi dintre sfintele femei în viețile de obşte se scrie că au postit cu post mai presus de măsură şi cu priveghi şi nimic nu au folosit. Numai pentru nevoință să fie, dacă împreună se unesc prin slavă lui Dumnezeu iar nu spre vătămarea sufletului.”

* * *

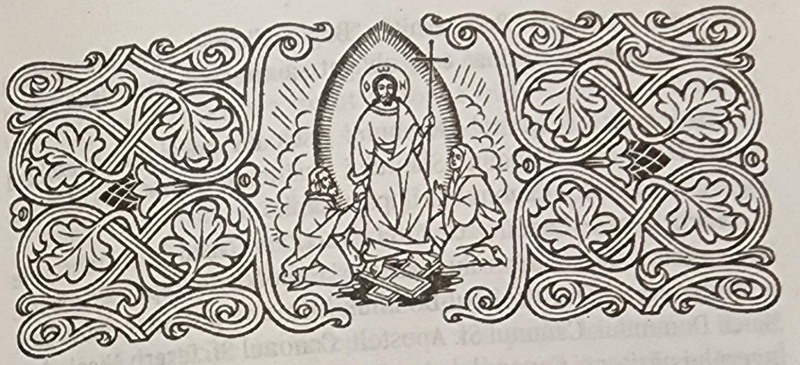

CAPITOLUL IV

PRAVILA SAU CANOANELE PE CARE TREBUIE SĂ LE FACĂ SLUJITORII ATUNCI CÂND SĂVÂRŞESC SFÂNTA LITURGHIE

Adeseori, unii părinți, îndeosebi cei tineri, întreabă ce pravilă trebuie să citească atunci când slujesc a doua zi.

Mai întâi de toate slujitorul trebuie să participe sau să asiste la cele şapte Laude: Vecernia, precedată de Ceasul al nouălea, Pavecernița, Miezonoptica, Utrenia şi Ceasurile întâi, trei şi şase. În Liturghier este prevăzut, pe zile, ce canoane trebuiesc citite.

Sâmbătă seara: Canonul Domnului Iisus şi Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, Canonul Îngerului păzitor şi Canonul de împărtăşanie. Preotul care slujeşte este obligat să citească cele şapte rugăciuni în timpul citirii Psalmului 103 la Vecernie şi cele douăsprezece rugăciuni în timpul când se citesc la Utrenie cei şase psalmi.

Duminică seara: Canonul Domnului Iisus, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, Canonul Arhanghelilor şi, dacă va vrea cineva, al Îngerului păzitor şi Canonul de împărtăşanie. De reținut, că atunci când se citeşte la Pavecerniţă "Bogorodicina", sau în camer personal, preotul nu mai este obligat să citească Paraclisul Maic Domnului.

Luni seara: Canonul Domnului Iisus de pocăinţă, Paraclisul Maicii Domnului, Canonul Sfântului Înaintemergătorului Ioan, a Îngerului păzitor şi Canonul de împărtăşanie.

Marţi seara: Canonul cinstitei Cruci, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, Canonul Îngerului păzitor şi Canonul de Împărtăşanie.

Miercuri seara: Canonul Domnului Iisus de pocăinţă, Paraclisul Maicii Domnului, Canonul Sf. Apostoli, Canonul Sf. Ierarh Nicolae, a Îngerului păzitor şi Canonul de împărtăşanie.

Joi seara: Canonul făcătoarei de viaţă Cruci, Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, Canonul Îngerului păzitor şi Canonul de împărtăşanie.

Vineri seara: Canonul Domnului Iisus, Canonul de la Acatistul Bunei Vestiri "Negreşit...", Canonul Îngerului păzitor, Canonul Tuturor Sfinţilor şi Canonul de împărtăşanie.

O însemnare în Liturghier zice: "Această rânduială se ţine în toate zilele şi de toţi preoţii, diaconii, clericii şi monahii, cum şi de toţi cei ce ştiu carte." (Liturghier, 1980, pag.428). Sigur că unii se întreab nde se găsesc canoanele amintite mai sus. Aceste canoane se găsesc Ceaslovul mare, unele la acatiste ca: al Sf. Cruci, al Sf. Ioan Botezătorul, al Sf. Apostoli, al Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil, iar al Îngerului păzitor, cel de Pocăinţă, al Tuturor Sfinţilor şi al Împărtăşaniei, sunt separate. Canonul Mântuitorului Iisus şi al Bunei Vestiri se găsesc în toate Ceasloavele, adică şi în cele mici. Bine ar fi ca toate aceste canoane pe fiecare zi să fie tipărite la un loc.

Până aici a fost vorba numai de rânduiala clericilor, cum să se pregătească pentru a săvârşi Sf. Liturghie, dar este nevoie să arătăm şi rânduiala pentru mirenii ce doresc a se împărtăşi şi care mai întâi trebuie să se mărturisească.

În ultima vreme s-a observat că unii credincioşi, îndeosebi în posturi, vin grăbiţi şi cer să se mărturisească şi chiar să se împărtăşească imediat, ceea ce este cu totul greşit. Greşesc şi preoţ

care acceptă aşa ceva. Poate aşa era în timpul regimului comunist, credincioşii urmăriţi veneau pe furiş şi pe fugă se mărturiseau şi împărtăşeau. Dar acum a trecut perioada fricii şi fiecare credincios trebuie să vină când trebuie să se mărturisească şi să facă canonul ce I se dă de către preot.

După rânduială, credinciosul trebuie ca în ziua în care s-a mărturisit, dacă a ţinut post negru, să ia aghiazmă mare şi a doua zi sau a treia zi să se împărtăşească. Este cu totul interzis a se împărtăşi cu Sfintele uscate, care sunt rezervate bolnavilor şi copiilor. Şi ei trebuie să participe la Vecernie sau cel puţin la Utrenie, la Sf. Liturghie fiind obligatoriu. Şi mirenii trebuie să citească rugăciuni, îndeosebi Canonul şi Molitfele de împărtăşanie.

Trebuie să spun cu regret că unii duhovnici nu-i învaţă cum trebuie pe credincioşi şi cu bună ştiinţă ei trec peste aceste rânduieli ale Sf. Părinţi. De aceea se şi întâmplă atâtea necazuri în familie, divorţuri, bătăi şi câte alte neajunsuri, copii care fug de mici de la părinţi şi ajung pe străzi, fură, fug de la şcoală, ceea ce este cu atât mai grav cu cât ei vor reprezenta societatea de mâine.

În anul 1999 s-a reuşit tipărirea cărţii "În Duhul Evlaviei Ortodoxe", ce a cuprins articole publicate în diferite reviste bisericeşti. Cartea s-a epuizat repede şi unii preoţi m-au rugat să scot o a doua ediţie. Din motive obiective nu mai pot scoate o a doua ediţie a cărţii, dar problemele care îi interesează pe preoţi în general am găsit de cuviinţă să le prezint în cartea de faţă, probleme cuprinse în cap. "Răspunsuri la întrebările preoţilor".

* * *

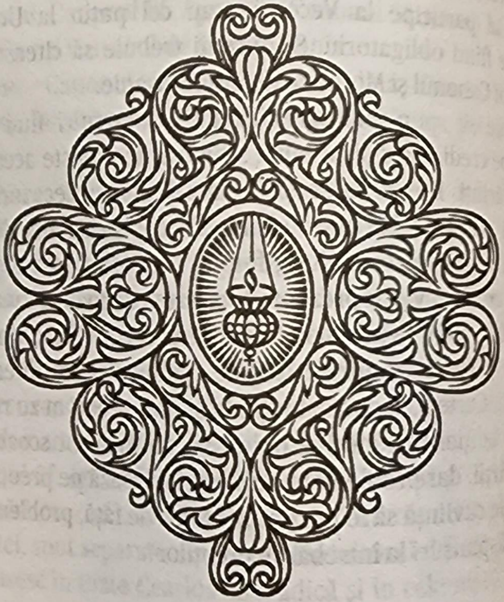

CAPITOLUL V

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRILE PREOȚILOR*

Întrebare: Rugăciunile de la închinare şi îmbrăcare pentru Proscomidie şi Sfânta Liturghie se rostesc în şoaptă de toți preoții liturghisitori, dar ultima rugăciune este bine să fie rostită cu voce tare numai de preotul ce va proscomidi? (rugăciunea "Doamne, trimite mâna Ta, din sfânt locaşul Tău...").

Răspuns: Când au a se închina mai mulți preoți pentru săvârşirea Sfintei Liturghii, după tradiție ultima rugăciune "Doamne, trimite mâna Ta..." o rosteşte numai protosul. (Preotul care face proscomidia, de obicei, vine mai înainte şi se închină).

Întrebare: La Vohodul mic cu Sfânta Evanghelie, atunci când slujesc numai preoții în sobor, fără diacon, aceasta se ia de protos sau de alt preot, unde se opreşte şi cine binecuvântează sfânta intrare ? Care este ordinea preoților la acest vohod ?

Răspuns: Când slujesc preoții în sobor, fără diacon, la vohodul mic, Sfânta Evanghelie o ia protosul şi merge înainte iar ceilalți preoți în ordinea descendentă (de la cei mai mari până la cei mai mici) se aşează în mijlocul bisericii în dreapta şi-n stânga protosului ca şi în Sfântul Altar. Protosul binecuvântează Sfânta Intrare şi numai el sărută Sfânta Evanghelie (vezi Tipicul Bisericesc – 1976, pag. 95).

Întrebare: Se ridică mâinile la rugăciunea "noi care pe Heruvimi..." sau nu ? La ieşirea cu Cinstitele Daruri, este bine să se practice, în continuare la parohii, punerea potirului pe capetele credincioşilor sau nu ? În cazul acesta până unde se face cădirea la Apostol şi la ieşirea cu Cinstitele Daruri ?

Răspuns: După tradiţia nemţeană (paisiană) la rugăciunea "noi care pe Heruvimi..." nu se ridică mâinile în sus ci se fac închinăciuni după fiecare rostire (de trei ori) şi mâinile în timpul rostirii rugăciunii respective se ţin în dreptul inimii – pieptului.

Protosul ia Sfintele Daruri şi iese primul. Unde este tradiţia să se pună potirul pe capetele credincioşilor, să se menţină căci avem texte în Sfânta Scriptură în acest sens, când primii creştini doreau să se atingă măcar de veşmintele Sfinţilor Apostoli... Cădirea atât la Apostol cât şi la Heruvic se face cea mică şi numai în naos.

Întrebare: La Vecernie, Utrenie şi la Sfânta Liturghie ce ecfonise sunt de drept pentru protos ? La Epicleză, ridică mâinile numai protosul sau împreună cu el şi toţi preoţii liturghisitori ? Faceţi câteva precizări în legătură cu sfinţirea Sfântului Agneţ, căci sunt şi preoţi care binecuvântează toate miridele.

Răspuns: În general, când sunt mai mulţi preoţi la slujbă, protosul rosteşte ecfonisul la Ectenia Mare, atât la Vecernie, Utrenie, cât şi la Sfânta Liturghie, iar restul ecfoniselor le rostesc preoţii ceilalţi în ordinea descrescândă. Este bine de reţinut cum se stabileşte protia şi în ce ordine să se aşeze ceilalţi preoţi. Se vor avea în vedere trei criterii: vechimea în hirotonia de preot, funcţiile administrative şi rangurile. În caz că slujesc preoţi cu funcţii ca: vicar, consilier, inspector bisericesc, secretar eparhial, protopop, se păstrează această rânduială. Când slujesc numai preoţi fără funcţii, se va ţine cont de vechimea hirotoniei, iar când se găsesc preoţi cu diferite ranguri, atunci vor fi rânduiţi după rang, începând cu cel mai mare: iconom stavrofor, iconom, sachelar. De se întâmplă ca să slujească şi clerici din cinul monahal, atunci se va ţine cont tot de ranguri: mai întâi arhimandritul, apoi protosinghelul, singhelul şi ieromonahul, însă de slujeşte şi stareţul sau egumenul, chiar dacă n-ar avea ranguri şi va fi numai ieromonah, acesta va sluji ca protos.

De se întâmplă în acelaşi sobor de clerici monahi şi mireni, întâietatea între slujitori de trepte sau ranguri egale o au clericii monahi; arhimandriţii trec înaintea iconomilor-stavrofori, protosinghelii înaintea iconomilor, singhelii înaintea sachelarilor etc. (idem p.93)

La Epicleză normal este ca numai protosul să ridice mâinile, întrucât el sfinţeşte Sfintele Daruri iar ceilalţi slujitori rostesc în gând sau în şoaptă rugăciunile de sfinţire odată cu protosul. (Tot după tradiţia nemţeană (paisiană) protosul nu ridică mâinile în sus, ci le ţine la piept cu multă evlavie şi am observat, pe când eram student (1953-1957), că şi Părintele prof. Petru Rezuş tot aşa făcea).

Corect este a se binecuvânta numai Sfântul Agneţ nu şi celelalte Miride. Trebuie de reţinut că părticelele de pe Sfântul Disc, scoase pentru diferite cereri, nu se dau credincioşilor, cum din neştiinţă mai practică unii preoţi.

Întrebare: La împărtăşirea credincioşilor este bine să se şteargă linguriţa după fiecare credincios sau nu ?

Răspuns: Cu regret trebuie să spun că cel ce obişnuieşte să şteargă linguriţa după împărtăşirea fiecărui credincios, este slab în credinţă; confundă Sfintele Taine – Trupul şi Sângele lui Hristos cu oricare medicament. În clipa când s-a introdus linguriţa în Sfântul Potir şi a fost împărtăşit un credincios, n-o mai ştergi şi iar să o introduci în Sfântul Potir. Cel ce împărtăşeşte şi cel ce se împărtăşeşte trebuie să ştie că aici se găsesc în faţa lui Hristos sub formă de pâine şi vin. De aceea socot că este o impietate de a se şterge linguriţa după fiecare credincios ce se împărtăşeşte. Dacă nu avem această credinţă, înseamnă că nu ştim, nu ne dăm seama de minunea transformării pâinii şi vinului în Sfântul Trup şi Sânge al Mântuitorului Hristos. Dumnezeu care arde cu focul Duhului Sfânt păcatele, cu atât mai mult arde un microb sau altul.

Întrebare: În caz excepțional când la Sfânta Liturghie sunt mai mulți credincioși la împărtășit, dacă se termină toate Sfintele, se poate continua împărtășirea cu Sfintele din chivot sau nu ? Dacă rămân miride din Sfântul Agneț (Trupul Mântuitorului) dar nu avem Sfântul Sânge se poate adăuga vin ?

Răspuns: După cum se știe, credincioșii se împărtășesc la Sfânta Liturghie, la timpul potrivit, cu Sfintele Taine, după ce preotul rostește "cu frica lui Dumnezeu, cu credință și dragoste apropiați-vă!". În general, preotul știe câți credincioși sunt la împărtășit și din vreme toarnă vin la Proscomidie în Sfântul Potir, mai mult ca de obicei, ca să ajungă. De se întâmplă că sunt mai mulți și Sfântul Sânge s-a terminat și au rămas numai miridele din Sfântul Trup, nicidecum să nu se toarne vin din nou. Este mai bine să-i împărtășească cu Sfintele uscate, care-s pentru bolnavi. S-ar mai putea prevedea din timp, când Sfântul Potir este mai mic, în cazuri cu totul excepționale să se sfințească mai multă căldură (apă) și la început se toarnă cât poate cuprinde Sfântul Potir și pe măsură ce se împărtășesc credincioșii, rămânând mai gol Sfântul Potir, atunci se toarnă și restul de căldură peste Sfintele Taine până se umple Sfântul Potir, bineînțeles când Sfântul Sânge este în Sfântul Potir.

Întrebare: Când în mod excepțional împărtășim numai cu Sfintele uscate, ce este bine să se pună întâi, Sfintele și apoi vinul sau invers?

Răspuns: Când împărtășim un credincios cu Sfintele uscate este mai potrivit să turnăm vin și apoi Sfintele ca nu cumva din nebăgare de seamă să turnăm vinul peste Sfinte și să se verse. Nu-i nici un rău dacă se pun în linguriță mai întâi Sfintele și apoi vinul; totul este să fim cu băgare de seamă ca din linguriță să nu se verse pentru că atunci ne-am făcut vinovați față de Trupul lui Hristos.

Întrebare: La rugăciunea de la Taina Sfântului Maslu, la rugăciunea de sfințire a untdelemnului este precizat că în timp ce un preot rostește rugăciunea, odată cu el toți preoții trebuie să binecuvânteze untdelemnul, deci dacă sunt șapte preoți și

binecuvântează toți la această rugăciune iar ea se citește de șapte ori. ies 49 de binecuvântări. Care este simbolul numărului șapte ?

Răspuns: Taina Sfântului Maslu se săvârșește de șapte preoți, de cinci sau de trei preoți, cele șapte invocări pentru sfințirea untdelemnului se fac de fiecare în parte și numai el binecuvântează când rostește rugăciunea și nu toți, dacă-s cinci sau trei preoți se va prelua rugăciunea de preoți până de șapte ori. Prin analogie, când sunt preoții în sobor, numai protosul sfințește Sfintele Taine și nu ceilalți preoți. Ca simbol numărul șapte este sfânt: de exemplu de șapte ori s-a înconjurat Ierihonul de preoții care duceau chivotul legii și apoi s-a dărâmat la sunetul trâmbițelor; de șapte ori Ilisei a zis să se scalde Neeman în Iordan ca să se curețe de lepră; apoi tot șapte sunt darurile Sfântului Duh etc.

Întrebare: Ce precizare puteți aduce în legătură cu practica bucovineană de a se face Litia după doxologia de la Utrenie, este corectă sau nu ?

Răspuns: Litia, după tipic, se săvârșește la Praznicele Împărătești, la unii sfinți cu Polieleu dar în cadrul Vecerniei Mari. Faptul că se face Litia după Doxologia de la Utrenie este ceva nou, local. Bănuiesc că acolo unde nu se săvârșește Vecernia Mare spre sărbători, se întâmplă ca să se facă Litie după Slavoslovia Mare. Practic n-ar avea rost fiindcă Litia care se face la Vecernie, se împărțește la credincioși imediat după terminarea Vecerniei. Dacă se face dimineață la Utrenie, atunci când se împarte Litia la credincioși ? Am putea numi această practică o abatere liturgică. Credincioșii vin la biserică în sărbători ca să se învrednicească măcar de anafură. Ori, dacă au luat Litie, nu mai pot lua anafură, doar dacă o iau acasă ca s-o mănânce în altă zi.

Întrebare: A treia rugăciune de dezlegare de la înmormântare este a duhovnicului ? Unde trebuie să o rostească ? Lângă sicriu sau la locul de unde s-a prohodit ? Unde recomandați să stea preoții când prohodesc: la picioarele mortului sau la cap ?

Răspuns: În părțile noastre se obișnuiește ca mortul să fie așezat cu capul spre apus, în părțile Ardealului, Banatului, în cele mai multe părţi, mortul este aşezat invers. Firesc ar fi ca preotul când fa Prohodul să fie la capul defunctului, cu faţa spre Sfântul Altar; di anumite motive practice s-a luat obiceiul să se oficieze Prohodul c faţa spre popor, fiindcă la capul celui decedat stau de obicei rudele ş ceilalţi participanţi.

Rugăciunea a treia se citeşte de către preot chiar lângă sicriu în drept cu icoana de pe pieptul celui mort.

Întrebare: Corpul răposat, atunci când i se pune capacul la sicri şi este dat în groapă, trebuie să aibă faţa acoperită sau nu ? Uni credincioşi insistă pentru ruperea vălului de deasupra feţei.

Răspuns: Înainte ca sicriul să fie coborât în groapă şi după ce s-a cântat Veşnica pomenire, decedatul dacă a fost cu faţa descoperită la mireni – i se aşează pânza sau vălul şi nicidecum să se rupă. Preoţi şi monahii au faţa acoperită, primii cu procovăţul iar ultimii c camilafca. Ruperea vălului este o inovaţie ce ar trebui să înceteze de a se mai practica.

Întrebare: Câte Praznice Împărăteşti sunt şi ce explicaţie se dă c Duminica a fost trecută între Praznicele Împărăteşti, unde este această precizare ? De ce Taina Cununiei pare a fi interzisă în celelalte zile ale săptămânii, numai Duminica nu ? În acest caz ar trebu cumătria, deci implicit Botezul (căci şi acolo se face petrecere) Biserica este împotriva bucuriei legate de naşterea pruncilor sau la întemeierea familiei ?

Răspuns: Praznicele Mântuitorului sunt: 1. Naşterea Domnului; 2. Tăierea împrejur; 3. Întâmpinarea Domnului; 4. Botezul Domnului; 5. Intrarea în Ierusalim (Floriile); 6. Schimbarea la Faţă a Mântuitorului 7. Învierea Domnului şi 8. Înălţarea Domnului.

La acestea se adaugă praznicele Maicii Domnului: 1. Naşterea Maicii Domnului; 2. Intrarea Maicii Domnului în Biserică; 3. Buna vestire şi 4. Adormirea Maicii Domnului (vezi Liturgica generală 1985, pag.169-179). Deci în total sunt 12 praznice.

Învierea Domnului se cinsteşte şi se serbează şi în fiecare Duminică, întrucât în această zi Domnul a înviat din morţi; în aceeş

zi Duhul Sfânt S-a pogorât peste Sfinţii Apostoli, ea fiind şi prima zi a creaţiei.

De aceea Taina Cununiei religioase este interzisă a se săvârşi atât în ajunul Praznicelor Împărăteşti cât şi înspre Duminică, de asemeni în zilele de post, miercuri, vineri, în cele patru posturi de peste an, în săptămâna luminată şi de la Crăciun până la Bobotează. Potrivit Canonului 53-Loadiceea 43, găsim hotărârea: "Nu se cuvine creştinilor ortodocşi să meargă la nunţi să cânte cu instrumente ori să joace, ci să prânzească sau să cineze cu cinste, precum se cade creştinilor „– Pidalion, 1992. Biserica recunoaşte cele rânduite de Sfintele Canoane şi Taina Botezului se poate săvârşi oricând dar tot cu petrecere creştinească şi nu diavolească, aşa cum mai înţeleg, din păcate unii creştini de astăzi.

Întrebare: S-a văzut că în unele Liturghiere la slujba Sfintei Proscomidii se prevede ca prima părticică din prescura a 3-a, pentru cele 9 cete ale sfinţilor, să fie "Pentru cinstea şi pomenirea Sfinţilor, slăviţilor, marilor Arhangheli Mihail şi Gavriil", iar a 2-a pentru Sfântul Ioan Botezătorul şi ceilalţi prooroci pomeniţi: Moise, Aron, Ilie şi Sfinţii Arhangheli şi îngeri, ci aşa cum se prevede în alte Liturghiere – prima părticică o scoatem pentru Sf. Ioan, Ilie, David etc.) ?... Cum este bine ?

Răspuns: În cele mai multe Liturghiere, prima părticică, pentru cele 9 cete, se scoate în cinstea Sfântului Ioan Botezătorul. Vedem chiar în Liturghierul lui Dosoftei – 1670: "luând a treia prescură, zicem: "A cinstitului, slăvitului Prooroc, Înaintemergătorul şi Botezător Ioan"... şi luând întâia părticea, a pune de către potir, lângă Sfântul Artos" (Pag.26). De asemeni şi în Liturghierul din 1927 tot aşa zice: "A cinstitului, slăvitului Prooroc, înainte Mergător şi Botezătorului Ioan" (pag.73). La fel găsim şi în ultimele ediţii ale Liturghierelor. Există şi în alte Liturghiere ca prima părticică să fie scoasă în "Cinstea şi pomenirea Sfinţilor, slăviţilor, marilor Arhangheli Mihail şi Gavriil. De exemplu în "Liturghierul din vremea Mitropolitului Irineu Mihălcescu (1938). În legătură cu pomenirea

Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil, logic vorbind, ei n-au avut trup omenesc cum au avut sfinţii pomeniţi, ba chiar ca Mântuitorul şi Maica Domnului şi de aceea cei mai mulţi liturgişti n-au fost de părere ca pentru Sfinţii Arhangheli să se scoată părticică şi nici colivă pentru binecuvântare la ziua din 8 noiembrie. Coliva ca prinos este pentru sfinţii purtători de trup şi de aceea la toate sărbătorile se aduce colivă (jertfă) pentru vii şi îndeosebi la Praznicele Împărăteşti şi în cinstea Mântuitorului şi a Maicii Domnului.

Întrebare: În unele Liturghiere, la Proscomidie, după părticica scoasă pentru toţi episcopii, pentru chiriarhul locului, pentru arhiereul care l-a hirotonit pe preotul ce face proscomidia, pentru preoţi, diaconi, stareţ, a doua părticică era aşa: "Pomeneşte Doamne pe Prea Fericitul Patriarhul nostru (numele) sau titularul eparhiei." În majoritatea Liturghierelor, a doua părticică este pentru conducerea ţării. Cum este corect ?

Răspuns: După ce preotul scoate cele 9 părticele-ultima, "Acelui între sfinţi părintelui nostru Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului", luând a patra prescură, scoate o părticică mai măricică ca cele 9 şi zice: "Pomeneşte, Stăpâne Iubitorule de oameni pe toţi episcopii ortodocşi şi pe Prea Fericitul Părintele nostru (N) Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (pe Înalt Prea Sfinţitul (Arhi) Episcopul (şi Mitropolitul nostru (N), pe arhiereul care l-a hirotonit dacă este în viaţă, cinstita preoţime, cea întru Hristos diaconie şi oată ceata preoţească (şi stareţul nostru (N), preoţi şi diaconi şi pe toţi fraţii şi slujitorii cei dimpreună cu noi şi pe toţi fraţii noştri pe care I-ai chemat la împărtăşirea Ta, prin milostivirea Ta, Prea Bunule Stăpâne" (Liturghier 1980, pag.29). Părticica se aşează sub Sf. Agneţ spre colţul stâng al acestuia. După aceasta "pomeneşte pre ortodocşii împăraţi (cârmuitorii ţării, dacă sunt ortodocşi) şi pe toţi binecredincioşii domni (conducători)" şi pune părticica alăturea cu cea dintâi..."Şi continuă cu citirea rugăciunii pentru cei vii (Liturghierul 1927, pag.76). În Liturghierul din 1927, după ce se scoate o părticică scoate miridiile pentru vii cu rugăciunea: "Primeşte Doamne jertfa aceasta pentru iertarea păcatelor a tuturor fraţilor cei întru Hristos... pentru toţi cei ce slujesc şi au slujit în sfânt lăcaşul acesta" (pag.76), arată apoi că se pomenesc toţi cei vii inclusiv ctitorii care sunt în viaţă. După aceea luând a cincea prescură, zice: "Pentru pomenirea şi iertarea păcatelor tuturor celor din veac adormiţi... Însuţi îi pomeneşte Dumnezeule, cela ce ştii vârsta fiecăruia şi numirea" şi se pomenesc toţi morţii începând cu ctitorii şi sfârşind zice: "Şi pre toţi care întru nădejdea Învierii şi a vieţii de veci, pre cei ce cu împărtăşirea Ta au adormit... Doamne". După cum s-a observat în Liturghierul din 1927 din prescura a patra s-au scos două părticele, prima pentru ierarhi, iar a doua pentru conducătorii ţării iar din a cincea prescură s-a scos pentru morţi, pomenindu-se mai întâi ctitorii. În ediţiile mai noi, se scot toate părticelele din prescura a patra. Mai corect este ca ultima – a treia părticică pentru morţi – să fie scoasă din a cincea prescură. Aşa este şi tradiţia paisiană de la Mănăstirea Neamţ.

Întrebare: Părticica a III-a, pentru ctitori, cum este mai bine să fie scoasă din prescura pentru vii sau din cea pentru morţi ? Unele Liturghiere zic că la vii, altele de la morţi ?

Răspuns: Am amintit mai sus că în Liturghierul din 1927 părticica a treia este scoasă din a cincea prescură. După cum s-a văzut, din prescura a IV-a s-au scos două părticele şi apoi se citeşte rugăciunea în care se pomenesc cei vii şi firesc este să se înceapă a se pomeni cu ctitorii cei care sunt în viaţă. La fel şi când se citeşte rugăciunea pentru morţi, mai întâi se pomenesc ctitorii decedaţi şi apoi ceilalţi morţi. Aş recomanda ca pe viitor preoţii să urmeze tipicul proscomidirii după Liturghierul cel din 1927 care păstrează tipicul după vechile Liturghii şi nu după ediţiile din a doua jumătate a secolului XX, începând cu Liturghierul din 1956 – în care s-au prevăzut şi alte inovaţii de la o ediţie la alta faţă de cea din 1927.

Întrebare: Se ştie că în ultima părticică, pentru preotul care face proscomidia, se scoate din prescura viilor – dar cum, în ce fel, din care parte a prescurii ?... Sunt nişte dispoziții canonice privind mărimea şi forma acestei părticele pentru preotul slujitor, locul din prescură de unde poate fi scoasă şi alte reguli canonice în acest sens?

Răspuns: După cum am spus şi altădată, am avut prilejul ca practica liturgică (cele patruzeci de zile după hirotonie) să o fac la Mănăstirea Neamț, unde pe acea vreme erau mari tipicari, respectând tradiția paisiană cu strictețe; deci, după ce se termină pomenirea celor vii şi a celor morți, preotul ia prescura pentru vii, din care s-au scos cele două părticele: una pentru ierarhi – conducătorii țării şi alta pentru ctitori şi binefăcătorii sfântului lăcaş şi rosteşte “Pomeneşte Doamne, după mulțimea îndurărilor Tale şi a mea nevrednicie; iartă-mi toată greşeala cea de voie şi cea fără de voie şi să nu opreşti pentru păcatele mele, harul Prea Sfântului Tău Duh de la darurile ce sunt puse înainte” şi scoate pentru toți ce s-au pomenit la cei vii. În Liturghierul lui Dosoftei 1679 se mai menționează “Iară diaconul, luând şi el o pecete de prescură şi svântă copie, şi-I pomeneşte vii şi morții şi pre cine îi voia” (pag. 31).

În Liturghierele de mai târziu nu se mai menționează ci pomeneşte diaconul direct din prescură, ci preotul îi pomeneşte pe cei prezentați de diacon la vii şi la morți.

Întrebare: Un bărbat care a fost, ca mirean, căsătorit legitim de două ori (de fiecare dată cu cununie religioasă la biserică) şi s-a despărțit prin divorț şi de prima şi de a doua soție, nu poate fi deloc hirotonit ? Chiar de ar face teologie ? Este valabil acest canon şi pentru un călugăr ?

Răspuns: Nicidecum nu poate fi hirotonit preot, chiar dacă are teologia, cineva care a divorțat şi s-a căsătorit cu o altă femeie. Dacă a divorțat din motive binecuvântate, prevăzute în Sfânta Scriptură, teolog fiind, şi nu s-a mai recăsătorit, acela poate fi hirotonit dacă declară că va trăi în curăție până la sfârşitul vieții. Cât priveşte pe cel care se călugăreşte şi a fost căsătorit religios de două ori, prin analogie, găsim la Sfântul Simion Tesaloniceanul opririle canonice şi în cap. 295 pag. 188-189, Bucureşti 1866. Şi tot acest Sfânt Părinte în diferite locuri arată despre călugărie că este al doilea botez (cap.51, 52 şi 53) iar în Pravila Bisericească a lui Vasile Lupu, zice aşa: “Jidovul care se va boteza, chiar dacă a făcut păcate cât de mari, pentru darul Botezului toate i se vor curăți. Şi va rămâne cum s-ar fi născut din nou (a doua oară) şi atunci poate fi preot fără nici o sminteală” apoi zice “Toate acestea vor fi şi când se va face creştinul călugăr”[1](pentru a patrusprezecea pricină, glava xd. Lit. d-e, pag.67, Bucureşti, 1885). În concluzie un teolog poate deveni preot luând în considerație că tunderea în monahism este ca un botez prin care se şterg toate păcatele.

Întrebare: Dacă un bărbat în civilie a fost căsătorit şi a divorțat, poate fi călugărit, poate fi preoțit iar dacă a fost o singură dată divorțat poate fi hirotonit în arhiereu ?

Răspuns: S-a arătat mai sus că cel divorțat după recomandarea făcută de Iisus Mântuitorul când spune: “Oricine va lăsa pe femeia sa, afară de cuvânt de desfrânare, o va face să săvârşească adulter” (Mat. V, 31-32). Deci putem trage concluzia că un bărbat poate divorța când soția sa desfrânează şi nu din alte motive. Numai dacă se constată că cineva a divorțat pe motiv că soția sa a căzut în păcatul desfrânării acela poate fi călugărit, şi cât trăieşte fosta lui soție, după canoane acela nu poate fi hirotonit arhiereu. Canoanele mai precizează că poate fi hirotonit în arhiereu cineva dacă fosta lui soție, care a divorțat prin bună înțelegere, merge la mănăstire şi se călugăreşte. Din porunca de mai sus a Mântuitorului reiese că se poate căsători a doua oară numai cel care a rămas văduv. Cei care se recăsătoresc cu cea lăsată de bărbat sau invers, sunt sub învinuire de adulter.

Întrebare: Sunt bune de citit zilnic, afară de Pravila obişnuită: “Visul Maicii Domnului”, “Brâul Maicii Domnului”, Epistolia, o rugăciune de seară către Domnul a Sf. Anastasie Sinaitul (cu specificarea din Apatisma), o rugăciune de dimineață către Maica Domnului a Sf. Grigore Palama (cu aceeaşi specificare din Apatisma) şi ce înseamnă “Apatisma” ?

Răspuns: În Sfânta Scriptură a Vechiului Testament avem căr canonice şi necanonice. Primele sunt inspirate de Duhul Sfânt, ş folosesc în cult, iar celelalte sunt bune de citit şi n-au autorita canonică. Pravila zilnică şi obligatorie se găseşte în cărţile de cult p când "Visul Maicii Domnului", "Brâul Maicii Domnului" şi celelal amintite nu sunt cuprinse în cărţile de cult, nu sunt obligatori conţinutul lor nu are corespondent în Sfânta Scriptură. Rugăci răzleţe, în afară de cărţile de cult, se mai găsesc şi în alte cărţi şi dac ne sunt la îndemână, le putem folosi în viaţa noastră particular "Visul Maicii Domnului", "Epistolia Domnului nostru Iisus Hristos" a circulat foarte mult înainte de al doilea război şi când cineva di familie nu putea să meargă la biserică în zilele de sărbătoare, citea î casă din acestea. Au avut mare influenţă pozitivă în rân credincioşilor şi pe mulţi îi ţinea aproape de Biserică. "Visul Maic Domnului" sau "Epistolia Domnului Iisus Hristos" fiind tipărite pe u format mic, ca o carte de rugăciune, erau purtate de ostaşi în arma şi mai ales pe front, aproape fiecare soldat avea la el o cărţulie di acestea două şi unii chiar pe amândouă. Originea lor ar fi din cărţi bogomililor. Nici într-un caz citirea acestora nu poate înlocui pravil deşi sunt moralizatoare. Cuvântul "Apatisma" ar putea fi de l adjectivul grecesc "apatis" care înseamnă fără patimă sau a te feri d patimi. Cartea Apatisma cuprinde tocmai învăţături duhovnices cum să ne ferim de patimile sufleteşti şi trupeşti.

Întrebare: Sunt prea puţine precizări în legătură cu unel praznice mari. Spre exemplu: la sărbătoarea Sfintei Treimi, care t trebui să aibă un fast deosebit, este menţionat că toate sunt d praznicului (deci ale Pogorârii Sfântului Duh). La Utrenie nu s menţionează ce Evanghelie se citeşte (sunt doar nişte precizări î ultimele Penticostare). Dacă la Naştere cinstim în mod deosebit p Fiul lui Dumnezeu, la Pogorâre cinstim pe Sfântul Duh, atunci de ce Sfânta Treime nu este o rânduială proprie şi care este motivaţia?

Răspuns: Dacă citim cu atenţie Sinaxarul din lunea de du "Pogorârea Duhului Sfânt", vom vedea că nu se aminteşte de Sf

Treime ci "prăznuim pe însuşi Prea Sfântul, de viaţă Făcătorul şi întru tot puternicul Duh, Unul din Treime, Dumnezeu, Cel de o cinstire, de o fiinţă şi de o slavă cu Tatăl şi cu Fiul" (Penticostar, 1973, p.373). Deci se repetă slujba din Duminica Rusaliilor dar fără Paremii la Vecernie, cu Prochimenul mare "Cine este Dumnezeu..." fără Polieleu şi Evanghelie la Utrenie; fără Antifoanele din ziua praznicului şi în locul lor se cântă "Binecuvântează suflete al meu pe Domnul...", "Unule Născut..." Fericirile, şi în loc de "Câţi în Hristos v-aţi botezat..." se cântă "Sfinte Dumnezeule" şi nu aşa cum s-a specificat în ultimele ediţii ale Penticostarului, tipărit după al doilea război, prevederi tipiconale care nu pot fi numite decât inovaţii. Aceleaşi inovaţii sau greşeli se găsesc şi în Mineele din decembrie la Naşterea Domnului şi în ianuarie la Botezul Domnului. Trebuie ştiut că toate cărţile de cult nu se tipăreau înaintea celui de-al doilea război mondial fără aprobarea Comisiei Sfântului Sinod. Aceasta întotdeauna era alcătuită din trei ierarhi (arhierei vicari) de specialitate. Dar cum regimul comunist a desfiinţat prezenţa arhiereilor vicari de la eparhii şi au rămas numai ierarhii titulari şi aceştia destul de puţini, s-au tipărit cărţile de cult cum s-a putut şi cei rânduiţi să tipărească, nefiind specialişti în materie de tipic, au introdus fel de fel de inovaţii sau obiceiuri locale ce trebuiesc îndepărtate la următoarele ediţii ale cărţilor de tipic sau rânduială bisericească. Pentru noile ediţii ale cărţilor de cult (Octoih, Triod, Minee, Apostol, Evanghelie, Panahidă etc.) să se folosească tipăriturile dinaintea războiului al doilea mondial, în care să se introducă şi slujbele sfinţilor canonizaţi, fiecare cu slujba respectivă aprobată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

La întrebarea de ce sărbătoarea Sfintei Treimi nu are rânduiala ei proprie, trebuie să ştim că Sfinţii Părinţi în decursul timpului au întocmit toate slujbele praznicelor împărăteşti şi a sfinţilor din cursul anului şi au fost inspiraţi de Duhul Sfânt, slujbe care s-au aprobat în diferite sinoade locale. La noi, toate rânduielile de tipic au fost cuprinse în Tipiconul Sf. Sava, tradus şi tipărit cu litere chirilice şi acesta nu mai suferă nici o inovaţie. Dacă era nevoie de o slujbă specială pentru ziua de luni, când în calendar doar se amintește de Sfânta Treime, se făcea cu siguranță. Se știe lucrarea fiecărui Ipostas al Sfintei Treimi: Dumnezeu Tatăl a creat lumea, Dumnezeu Fiul a mântuit omenirea prin jertfa Sa, Dumnezeu Sfântul Duh a sfințit lumea prin pogorârea Sa la Rusalii. În toate acțiunile și lucrările celor trei Ipostasuri au fost de față toate persoanele Sfintei Treimi, de este un singur Dumnezeu, întreit în persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Deci pentru fiecare Ipostas al Sfintei Treimi, Sfinții Părinți au alcătuit slujba de cinstire-adorare: Pentru Dumnezeu Tatăl, a numit făptura Ziditorul – referire la crearea lumii (vezi Minei, Troparul din 1 sept.). În cântarea de la Sfânta Liturghie "Unule Născut... ce a primit pentru mântuirea noastră a Te întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria..." se referă la lucrarea lui Dumnezeu Fiul. Cu privire la lucrarea Sfântului Duh (Dumnezeu Sfântul Duh), în Troparul de la Rusalii este clar rolul Său când zice: "Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului, ce pretutindenea ești și toate le plinești...Vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește pe noi de toată întinăciunea..." și tot în cuprinsul cântărilor de la Praznicul Rusaliilor se aduce adorare Sfintei Treimi: "Veniți, popoarelor să ne închinăm Dumnezeirii celei în trei Ipostasuri: Fiului în Tatăl, împreună cu Sfântul Duh...(Penticostar Slava de la Vecernie). Deci, nu este o slujbă specială pentru luni, căci în fiecare zi, la toate canoanele se încheie pesnele cu preamărirea Sfintei Treimi când zice: "Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh..."

Întrebare: Este bine să continuăm practica bucovineană ca preotul să se îmbrace cu toate veșmintele pentru Sfânta Liturghie la Utrenie după ce se rostește "Cu mila și cu îndurările" sau nu?

Răspuns: De obicei, după indicațiile tipiconale, preotul după citirea celor șase psalmi, se închină în mijlocul Ectenia Mare în urma citirii celor șase psalmi, rostind rugăciunile indicate în Liturghier. Din anumite motive practice, ținând cont de indicațiile strict obligatorii, prevăzute în tipic, poate să se îmbrace și după ecfonisul "Cu mila și cu îndurările..." și de ce ? Iată: La Utrenia de Duminică și în sărbători când se pune Polieleu, după Psalmul 50, ce se rostește după citirea Sfintei Evanghelii, se cântă Slavă... Și acum... și stihul "Miluiește-mă Dumnezeule după mare Mila Ta..." cu vosglasul "Cu mila și cu îndurările..." și acestea se rostesc de către preot numai cu epitrahil și din fața Sfintelor Uși. Dacă preotul se găsește îmbrăcat cu toate veșmintele, trebuie să rostească rugăciunea din Sfântul Altar, ceea ce tipicul nu indică și în acest caz este o încălcare a rânduielii tipiconale. Din această cauză unii liturgiști au căutat să păstreze rânduiala ca preotul să nu se îmbrace după Ectenia mare ci după vosglasul "Cu mila și îndurările..." ceea ce este mai corect din punct de vedere tipiconal și este bine să se procedeze așa.

Trebuie de reținut, că atunci când preotul este îmbrăcat cu toate veșmintele sau chiar numai cu felon, toate ecteniile, citirea Evangheliei și Otpustul le face din Sfântul Altar, nu din fața ușilor împărătești.

Întrebare: La Proscomidie, la ceata mucenicilor este bine să fie pomeniți toți sfinții locali ? (spre ex: la noi, Drept Credinciosul Voievod Ștefan cel Mare, Sf. Ierarh Leontie de la Rădăuți, Cuv. Daniil Sihastrul, Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, Cuv. M. Parascheva...)

Răspuns: Când se scot părticele pentru cele nouă cete, este și firesc să se pomenească și sfinții locali dar la ceata din care face parte: ierarhii la ierarhi, mucenicii la mucenici, iar Ștefan cel Mare și Sfânt la ceata Apostolilor ca și Sf. Împărați Constantin și Elena după cum îi și pomenim "întocmai cu Apostolii"...

Întrebare: Ce canon de rugăciune recomandați pentru preotul ce va liturghisi, atât pentru fiecare zi a săptămânii cât și la praznicele împărătești ?

Răspuns: Mai întâi să participe la Vecernie și Utrenie sau să le săvârșească dacă este singur la parohie, apoi să-și facă rânduiala – canonul după cum este rânduit în Liturghier "Pentru rugăciunile ce se cuvine a se face de cei care se pregătesc a sluji și de cei ce voiesc a împărtăși cu Sfintele și Dumnezeieștile Taine (Ediția 1980, pag.427).

La Praznicele Împărăteşti ale Mântuitorului Hristos să se facă pravila indicată pentru Sâmbătă seara iar la Praznicele Maicii Domnului pravila de vineri seara.

De reținut că preotul nu este scutit de canoane a nu-şi face pravila decât atunci când are de mărturisit prea mult dar şi atunci rugăciunile pentru Sfânta Împărtăşanie să le citească în mod obligatoriu.

Întrebare: Putem folosi acel acatist al preotului care circulă printre noi, dar care nu a fost tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod?

Răspuns: Toate cărțile de cult pot fi folosite în biserică numai dacă au aprobarea Sfântului Sinod. Deci orice acatist trebuie să fie trimis Sfântului Sinod şi în urma aprobării se poate folosi în Biserică. Este adevărat că în ultima vreme au apărut diferite acatiste la unii sfinți după cum a crezut şi a avut evlavie fiecare autor. Trebuie de ştiut că acatist se face la Sfinții cu Polieleu. Din neştiință, unii duhovnici recomandă fiilor duhovniceşti să citească acatiste diferite. Un viețuitor de mănăstire sau un preot care slujeşte Sfânta Liturghie este obligat să participe la cele şapte Laude, mai întâi, şi de mai are vreme să citească şi acatistul preferat. În pravila pentru monahi se ecomandă ca după cele şapte Laude să se citească, zilnic, acatistul ântuitorului Hristos şi acatistul Maicii Domnului. Dacă nu se pot citi ambele acatiste, să se citească cel puțin unul.

Întrebare: Care este ritualul de binecuvântare a Artosului care se împarte la credincioşi în dimineața Învierii la binecuvântarea "blidului", când se face şi ce rugăciuni se rostesc?

Răspuns: În ultimele ediții (1992, pag. 638) din Molitfelnic s-au introdus rânduieli sau mai bine zis, motivații în legătură cu Artosul de la Paşte ce se dă credincioşilor, după ce se iese cu "Învierea" sau după săvârşirea Sfintei Liturghii.

Trebuie de ştiut că "Artosul" este cu totul altceva decât cel cunoscut la unele parohii din părțile Bucureştilor şi chiar în unele parohii de la țară. În Bucovina şi în special la mănăstiri "Artosul" este

o prescură mai mare – o pâine de formă rotundă pe care se imprimă o pecete cu Învierea Domnului. După sfințirea Sfintelor Taine, în timpul cântării "Axionului" se citeşte o rugăciune specială şi se sfințeşte cu aghiazmă mare şi se aşează pe iconostasul din dreapta, lângă Icoana Învierii, spre a fi sărutat. La mănăstiri, după Sfânta Liturghie, se merge cu "Artosul" la trapeză până sâmbătă, când este împărțit la părinții din mănăstire şi la credincioşii care sunt de față. În Muntenia şi Ardeal, artose se numesc pâinile care se sfințesc la Litie. Tot aici, la Paşti, se pregătesc vase speciale în care se taie pâine sau prescuri peste care se toarnă vin şi după "Sfințirea Darurilor" se citeşte rugăciunea prevăzută în Molitfelnic (vezi ediția 1992, pag. 638) şi la sfârşitul slujbei se împarte cu lingurița la credincioşi. În Bucovina-Moldova, după Sfânta Liturghie se citesc rugăciunile de binecuvântare a "blidului" adică pentru cărnuri, brânză şi ouă; credincioşii se aşează cu coşurile în care se găsesc toate alimentele ce se consumă acasă şi primesc "anaforă" şi se stropeşte cu Aghiazmă mică. Preotul rosteşte rugăciunea "Doamne binecuvântează mâncarea robilor Tăi, că Sfânt eşti, totdeauna acum şi pururea şi-n vecii vecilor. Amin."

Întrebare: Când se înconjoară biserica la slujba Învierii, când se iese din biserică sau când se intră? De câte ori se ocoleşte biserica şi din ce parte se începe (de la dreapta la stânga sau invers)?

Răspuns: În tipic nu se prevede înconjurarea bisericii la slujba Învierii. Înainte cu un sfert de oră de miezul nopții (ora 24) preotul dă binecuvântarea şi cântărețul citeşte canonul de la Utrenia Sâmbetei Mari după care se face Optusul Mic şi înainte ce 3-4 minute de ora 24 se sting toate luminile din biserică, în afară de candela de la Sfânta Masă. Fix la ora 24, preotul îmbrăcat în toate veşmintele aprinde lumânarea de la candela de la Sf. Masă şi iese în fața Sf. Uşi împărăteşti şi rosteşte cu glas ridicat, de trei ori, "Veniți de luați lumină"! Credincioşii aprind pe rând lumânările şi strana cântă "Învierea Ta Hristoase..." iar preotul cu Sf. Evanghelie şi Sf. Cruce iese afară cu toți credincioşii în fața bisericii unde este pregătită o masă sau analog pe care se așează Sfânta Evanghelie. Îndată se citește pericopa Evangheliei respective și apoi se dă binecuvântarea pentru Utrenie cu "Slavă Sfintei și Celei de o ființă..." și se cântă Hristos a înviat de șase ori (de trei ori se cântă de către soborul de preoți și de trei ori la strană) după care se cântă stihurile rânduite "Să învie Dumnezeu..." de către un preot și strana cântă mai repejor "Hristos a înviat" și se cădește în cele patru laturi Sf. Evanghelie și se încheie stihurile cu "Slavă...și acum..." și ultimul tropar, "Hristos a înviat" se cântă mai pe larg.

Urmează Ectenia Mare și se intră în Biserică cântând de către tot poporul "Hristos a înviat". Atât vedem prescris în penticostar. Tradiția cu înconjuratul Bisericii diferă de la o biserică la alta. Dacă este tradiția să se înconjoare biserica, odată sau de trei ori, atunci trebuie să se înceapă ca la hirotonie, din partea de miazăzi spre răsărit fie înainte de a se da binecuvântarea de Utrenie sau după ecfonisul Ecteniei Mari.

Întrebare: La intrarea în biserică, formulele de la sfințirea acesteia: "Ridicați boieri porțile voastre..." este recomandat să fie rostite și în această împrejurare ? Când se intră în biserică trebuie dată Sfânta Evanghelie spre sărutare ?

Răspuns: După cum s-a spus, în cărțile de ritual nu se prevede înconjurarea bisericii și nici invocarea cu strigarea: "Ridicați boieri porțile voastre..." dar faptul că în unele biserici s-a obișnuit această tradiție nu se poate opri oricum; este nevoie de multă îngăduință și tact pastoral. Trebuie de explicat credincioșilor ca ei să înțeleagă păstrarea tradiției consemnată în cărțile de slujbă întrucât înconjurarea bisericii și strigarea formulei de la sfințirea bisericii sunt adăugate de unii și de alții din diferite motive de ordin pastoral-misionar. Cât privește sărutarea Evangheliei, aceasta se poate face după tipic: după ce se cântă svetilna "Cu trupul adormind..." la Laude când se cântă "Să învie Dumnezeu..." și se încheie cu Slavă... Și acum... "Ziua Învierii să ne luminăm popoare...". Deci nu se dă Sfânta Evanghelie spre sărutare la intrarea în biserică.

Întrebare: Când preoții cu parohii mai întinse sunt nevoiți să înceapă ajunul Bobotezei cu două-trei zile înainte, ce rânduială de sfințire a apei trebuie să facă dimineața ? O repetă în fiecare zi, sau o fac doar în prima zi a ajunului și o folosesc în tot timpul ajunului ?

Răspuns: Aghiazma mare, după rânduială, se săvârșește numai de două ori pe an: în ajunul Bobotezei, după Sfânta Liturghie sau (Vecernia praznicului Bobotezei) și în ziua Bobotezei, la Sfânta Liturghie, după rugăciunea amvonului. Când este necesar a se umbla cu ajunul Bobotezei înainte cu 2-4 zile (înainte de ajun) se ia Aghiazmă mare din anul trecut și cu aceasta se stropesc casele și credincioșii. De reținut că Aghiazma mare nu se bea decât în ajunul Bobotezei până la Odovania Bobotezei – 14 ianuarie inclusiv (Vezi Indrumătorul – Episcopia Buzăului, nr.6/1987, pag. 51).

Întrebare: La sfințirea apei în ziua a II-a de Sf. Paști este rânduiala specială prevăzută pentru acest timp ? La Ectenia Mare, atunci când se invocă ca Dumnezeu să trimită apei ce se sfințește "binecuvântarea Iordanului", nu este bine să fie folosită expresia "binecuvântarea Învierii"?

Răspuns: Sfințirea apei mici în ziua a doua de Paști se face după rânduiala prevăzută în Aghiazmatar. Cât privește invocarea Duhului Sfânt la Ectenia Mare cu "binecuvântarea Iordanului" ea este corectă și n-ar fi potrivit cu "binecuvântarea Învierii" fiindcă este vorba de sfințirea apei în care S-a botezat Mântuitorul Hristos și a sfințit apa Iordanului.

Întrebare: Precizați cum trebuie să fie așezat preotul în biserică la înmormântare, cu fața spre Sfântul Altar sau spre credincioși ? La înmormântarea preotului este mențiunea ca să i se așeze pe piept Sfânta Evanghelie ca unuia care a vestit cuvântul Evangheliei; este bine în acest sens să fie pusă și pe pieptul credincioșilor (unde de fapt ar trebui să fie Icoana Mântuitorului, a Învierii lui Lazăr sau o cruce) ?

Răspuns: În părțile noastre (Moldova-Bucovina) mireanul decedat se așează cu fața spre Altar – capul spre apus – ca și în mormânt. În părțile de Vest ale Țării – Eparhia Aradului, atât mirenii cât şi preoții sunt aşezați cu fața spre apus. Logic ar fi ca numai preoții să fie aşezați cu fața spre credincioşi ca cei care au binecuvântat şi au vestit Sfânta Evanghelie credincioşilor. Din anumite motive în părțile noastre şi preoții decedați sunt aşezați tot cu fața spre răsărit ca şi mirenii. La mireni se pune icoană pe piept iar la preoți Sfânta Evanghelie, care întotdeauna are pe copertă Icoana Învierii Domnului. În ceea ce priveşte Sfânta Cruce, care trebuie să se găsească atât la preot cât şi la mireni, de obicei întotdeauna la mireni se găseşte o cruce de ceară ca la cei care au fost creştini ortodocşi, iar la preoți o cruce din metal sau din lemn, ca la cel ce a binecuvântat pe credincioşi, a sfințit apa şi a săvârşit Sfintele Taine şi Ierurgii. La mireni se pune o icoană fie a Învierii sau a Sfântului al cărui nume l-a purtat şi nu Sfânta Evanghelie, ca la preoți şi diaconi.

Întrebare: Se cunoaşte practica unui mare număr de preoți care ridică mâinile pentru invocare, chiar atunci când nu prevede rânduiala: “Trimite Duhul Tău cel Sfânt...”, este bine sau nu ?

Răspuns: După o tradiție veche din Mănăstirea Neamț, pe care am apucat-o după al doilea război mondial – probabil de la Cuviosul Paisie – preotul nu ridica mâinile niciodată la Sfânta Liturghie şi nici invocarea Sfântului Duh când se sfințesc Sfintele Daruri. Mâinile erau lipite de piept, încrucişate în chip de smerenie. Prima dată am văzut mâinile ridicate numai la slujbele arhiereşti când se invoca Sfântul Duh pentru sfințirea Sfintelor Daruri. Tot atunci mai era obiceiul ca în timpul Sfintei Liturghii, preotul să binecuvânteze cu mâna numai de trei ori: când rostea “să fie milele Marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi cu toți”; după ce rostea stihul “cu frica lui Dumnezeu...” trecea Sfântul Potir în mâna stângă şi cu dreapta binecuvânta poporul zicând “Mântuieşte poporul Tău...” şi a treia oară odată cu rostirea formulei “Binecuvântarea Domnului să fie cu voi...”.

Deci mâinile se ridică numai când se invocă coborârea Sfântului Duh (Liturghier, ediția Mănăstirea Neamț, 1848).

Întrebare: În tipicul bisericesc se prevede ca la rânduiala Parastasului, la Otpust să nu se pomenească Sfântul şi Dreptul Lazăr (care este pomenit numai la înmormântare) însă în Panahida, ed. 1992, pag.157, este pomenit, cum este corect ? A se vedea în această privință şi Otpustul de la rânduiala de pomenire la 3,9 zile, unde este iarăşi pomenit Sfântul şi Dreptul Lazăr (pag.170).

Răspuns: În Evhologiul, ed. a IV-a – 1920 în Otpustul de la rânduiala înmormântării cât şi a Parastasului nu este amintită formula “ale Sfântului dreptului Lazăr celui a patra zi înviat”. De ce în “Aghiazmatarele” mai vechi nu se rostea această formulă ? Cred că ea apare în Liturghier ca un adaos de mai târziu (Ediția 1980 şi în Panahidele – edițiile 1990, 1992). Fiindcă este vorba de Otpust aş dori să precizez că numai după Vecernie, Utrenie şi Sfânta Liturghie la Otpust se rosteşte la sfârşit “a Sfinților, Dumnezeieştilor Părinților Ioachim şi Ana” iar la celelalte otpusturi – afară de cele speciale – cum sunt la Acatiste, Paraclise, Vecernia mică, Miezonoptică etc.... se încheie cu formula: "şi ale tuturor sfinților...". La întrebarea pusă cu otpustul de la pomenirea morților s-ar putea folosi la slujba de înmormântare formula: “ale Sfântului şi Dreptului Lazăr...” iar la Panahidă sau Trisaghion, formula simplă.

Întrebare: Care este sensul şi explicația sărbătorilor intitulate “Soborul” (închinate Maicii Domnului, Sfântului Ioan Botezătorul, a Sfinților Arhangheli ?) Ce trebuie să înțelegem prin sobor ?

Răspuns: Anumite Praznice sau chiar sărbători a doua zi au un fel “de după prăznuire” zi ce se numeşte “sobor”. De exemplu: după praznicul “Naşterea Domnului (25 decembrie), a doua zi urmează Soborul Maicii Domnului” (6 ianuarie), a doua zi este Soborul Sf. Ioan Botezătorul. Praznicul “Întâmpinarea Domnului” (2 februarie) este urmat de Soborul Dreptului Simeon şi a Proorociței Ana. “Buna vestire” (25 martie) este urmată de Soborul Sf. Arhanghel Gavriil. La “Naşterea Maicii Domnului” (8 septembrie) se serbează a doua zi Soborul “Sfinților Ioachim şi Ana”. De asemenea după cinstirea Sfinților Apostoli Petru şi Pavel, 29 iunie, urmează Soborul Sfinților Apostoli.

În Liturgica Generală, Bucureşti 1985, pag.253, găsim precizarea "Denumirea de "Sobor" o poartă aceste sărbători, adunări de slujbă spre aducerea aminte de anumite minuni".

Întrebare: De ce apare "harți" în ziua de vineri şi miercuri în prima săptămână a Triodului ? Normal ar fi fost să fie acest harți în săptămâna Fiului Risipitor, căci în următoarea duminică (a Înfricoşatei Judecăți) se face lăsatul de sec de carne urmând sec de brânză şi apoi postul ?

Răspuns: S-a rânduit "harți" în zilele de miercuri şi vineri în prima săptămână a Triodului "pentru a se surpa învățătura lui Iacob (aderența monofizitismului: copții şi armenii) şi eresul tetradiților care avea păreri greşite despre brânză" (a se vedea canoanele 7, II Ecumenic şi 56, VI Ecumenic).

Întrebare: După Sfânta Împărtăşanie, deoarece fiecare credincios a primit anafură şi puțin vin, este normal să i se interzică să mai sărute Sfintele Icoane şi chiar mâna preotului ? Se face aceasta din motive de evlavie față de cele sfinte ?

Răspuns: S-a creat o tradiție puternică în popor ca după ce credinciosul s-a împărtăşit să nu mai sărute în ziua respectivă icoanele sau mâinile preoților sau ale altor persoane, în special bărbații – femeilor, după cum le este obiceiul. Ceva mai mult, în părțile Moldovei, pe când eram elev în şcoala primară, după ce mă împărtăşeam, trei zile nu aveam voie să scuip pe jos. Aşa erau obişnuiți credincioşii să respecte tradiția ce se păstra din generație în generație. Desigur că aceste practici au şi o anumită motivație. Sărutând icoanele, veşmintele sau mâna preotului, cu buzele umede imediat după Sfânta Împărtăşanie, e posibil ca un alt credincios venind după aceea, dar care nu-i pregătit şi nu se împărtăşeşte, să se "atingă" de Sfintele Taine. Iar a scuipa pe jos după împărtăşire, există riscul (şi păcatul) ca prin salivă sau prin eventualele fărâmituri rămase în gură, Sfânta Împărtăşanie să fie aruncată pe jos. Oricare dintre aceste posibilități trebuie evitată. Dacă se respectă aceasta din motive de evlavie, nu e rău. Dar nu este păcat dacă credinciosul sărută icoanele sau mâna preotului în acea zi. Anafora şi puținul vin pe care îl iau credincioşii după ce se împărtăşesc, se vrea a fi un fel de despărțitor dintre Sfânta Împărtăşanie şi hrana obişnuită ce urmează a se folosi. Totul este ca în acea zi să se păstreze o atitudine creştină potrivit cu momentul primirii Sfintelor Taine în casa trupului şi a sufletului nostru.

Întrebare: În ce condiții recomandați citirea moliftelor Sfântului Vasile, al Sfântului Ioan ? Cui ? De către cine şi în ce condiții?

Răspuns: Moliftele Sfântului Vasile cel Mare se citesc la Casa ce este supărată de farmece şi care este bântuită de duhul cel rău şi îndeosebi bolnavilor ce sunt chinuiți de diavol (îndrăciți). Aceste rugăciuni se citesc de preot, ce s-a pregătit din punct de vedere sufleteşte, după cum găsim în Evhologiu – Bucureşti, 1924, pag. 454 "Deci preotul în ziua aceea ce va vrea ca să săvârşească această rânduială, mai întâi să săvârşească Sfânta Liturghie". După recomandarea făcută este clar că Moliftele Sfântului Vasile şi celelalte, se citesc pentru cazuri deosebite, adică numai atunci când se constată că boala este pricinuită de diavol şi că preotul citeşte după ce a săvârşit Sfânta Liturghie.

Întrebare: Credem că este spre folosul duhovnicesc al fiecărui preot să citească rugăciunile din taină (la Sfânta Liturghie) în special a Sfântului Vasile, cu atât mai mult cea a anaforei, având în vedere că unii citesc aceste rugăciuni toate la un loc pentru a fi mai liberi în timpul momentului liturgic. Este bine sau nu ?

Răspuns: Atât la Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, cât şi a Sfântului Vasile, rugăciunile se citesc cum sunt rânduite în Liturghier, nici mai înainte, nici mai târziu. Este o greşeală ca să te abați de la rânduială. Ne indică însăşi cântările de la strană că în timpul rugăciunilor, cântările – răspunsurile, se cântă mai pe larg, când slujesc mai mulți preoți, protosul rosteşte rugăciunile şi o dată cu el fiecare preot în taină rosteşte aceleaşi rugăciuni. Rugăciunile sunt în strânsă legătură cu actul – gestul făcut ce se referă momentul respectiv; a citi înainte ar fi ca şi când ar fulgera şi tune s-ar produce hăt mai târziu şi după, ar fi ca mai întâi să răsară soare şi apoi s-ar vedea razele lui, or noi ştim că vedem mai întâi razele apoi soarele.

Întrebare: Din ce cauză Liturghia cu Arhiereu, în Liturghierul di ultima ediţie, la sărutarea păcii (Iubite-voi Doamne) apare formu Hristos în mijlocul, a fost, este şi va fi ? Cum este corect?

Răspuns: Formula la îmbrăţişarea preotului cu celălalt este ce ştiută de toţi, ce se spune la prezent şi nu la timpul trecut sau viitor De fapt tot ce este adăugat în ultimele ediţii ale Liturghierului sun inovaţii care au apărut în urma ultimului război mondial. Din punct de vedere teologic cunoaştem că Dumnezeu este veşnic iar noi oamenii suntem nemuritori dar am fost creaţi de Dumnezeu în timp. avem un început şi Domnul Iisus Hristos ca om, s-a născut "la plinirea vremii" dar ca Dumnezeu este veşnic. Odată apăruţi în lume fiind nemuritori nu se mai pune problema "a fost" sau "va fi" ci numai prezent "Hristos este" – deci numai la prezent.

---

[1] **Întrebări şi răspunsuri**, "În Duhul Evlaviei Ortodoxe", Editura GEEA, 1999

* * *

CAPITOLUL VI

RÂNDUIELI DE ALTĂDATĂ, UITATE ÎN PREZENT

Este vorba de unele rânduieli ce erau prin mănăstiri cu privire la slujbele celor şapte Laude.

Cu zeci de ani în urmă, în mănăstirile mari erau frumoase rânduieli la săvârşirea slujbelor. La strană era o disciplină deplină fiindcă era rânduit din vreme cine şi ce trebuie să citească şi să cânte. De exemplu, era rânduit cine să citească din Ceaslov, cine din Psaltire, Canoanele etc. Auzeai atunci: "sunt de rând la Ceaslov", altul spunea: "sunt de rând la Psaltire". Cei mai vechi erau rânduiţi la Canoane.

Eclesiarhul nu lipsea de la nici una din Laudele bisericeşti. **Ceasul nouă** se citea în Pronaos. **Psalmul 103**, la Vecernie, **Lumină lină**, **"Învredniceşte-ne, Doamne..."**, **"Acum slobozeşte, Stăpâne..."** le rostea stareţul dacă era prezent iar în lipsă, Eclesiarhul mare, şi de lipsea şi acesta, le rostea cel mai în vârstă sau în grad şi nu începătorii, cum se întâmplă acum pe la mănăstiri.

De asemenea, la Utrenie cei **şase Psalmi** erau citiţi de cel mai mare care se găsea în biserică. La fel şi **Crezul** şi **Tatăl nostru** la Liturghie. Toată această rânduială impunea respect, evlavie, ordine şi pace sufletească.

La mănăstirile de călugări, dimineaţa când veneau la pomeniri, slujitorii luau binecuvântare de la cel mai mare şi ieromonahii între dânşii îşi sărutau mâinile unul altuia, iar ierodiaconii şi monahii de asemenea luau binecuvântare de la cel mai mare şi apoi cereau blagoslovenie de la părinţii ieromonahi. Fraţii îmbrăcaţi luau binecuvântare de la toţi slujitorii ce erau de faţă. Fraţii neîmbrăcaţi erau povăţuiţi de către părinţii cărora le erau încredinţaţi ca ucenici.

Adeseori preoţii, în special cei tineri, pun întrebări în legătură cu serviciile religioase şi îndeosebi acei care sunt mai mulţi la o singură parohie. Întrebarea vine de acolo că unii preoţi care sunt parohi monopolizează o serie de servicii sau în cadrul slujbei numai ei citesc Evanghelia sau ţin predica în biserică.

Voi căuta să arăt cum ar trebui să se procedeze în acest caz ca să nu mai fie sminteală şi supărare.

Ceea ce doresc să spun voi ilustra printr-un exemplu de la o parohie din Arad care deservea şi Catedrala Episcopiei. Parohia avea şase preoţi şi doar unul era paroh. Dintre preoţii aceştia unii fuseseră vicari, consilieri şi cu toate acestea făceau cu săptămâna de rând la Proscomidie, Vecernie, Utrenie şi Liturghie. Preotul care era de rând la Vecernie, Utrenie şi Liturghie citea rugăciunile de la Vecernie (Ps. 103) şi Utrenie (cei 6 Psalmi), Evangheliile de la Utrenie când era sărbătoare şi Sf. Evanghelie de la Liturghie. Alt preot, tot de rând, ţinea predica zilei. Binecuvântarea pentru Vecernie, Utrenie şi Liturghie o da tot preotul de rând chiar dacă era mai tânăr, deci era protos. Când era slujbă arhierească, atunci preoţii erau rânduiţi după rang şi vechime în preoţie.

La anumite slujbe, deosebite, parohul trebuia să rânduiască din vreme tot ce se impunea fără să se supere nimeni. Cred că s-a înţeles ca acolo unde sunt doi sau mai mulţi preoţi să se facă totul cu rândul fără să se ajungă la neplăceri, care ar duce chiar la scandal.

CUM SE PROCEDEAZĂ CÂND IERARHUL ASISTĂ LA SLUJBĂ

Se întâmplă uneori ca Ierarhul Eparhiot să asiste la diferite Laude: Vecernie, Utrenie şi în special la Sf. Liturghie.

De obicei, Ierarhul ia loc în strana arhierească şi de aici, la anumite momente, intervine cu binecuvântare. Dacă se oficiază **Vecernia** i se va prezenta să citească **Psalmul 103**; va citi rugăciunea **Lumină lină** şi va zice **Pace tuturor** şi apoi va rosti **Învredniceşte-ne, Doamne...** La Ectenia cerurilor va zice **Pace tuturor** şi va sfârşi cu rugăciunea **Acum slobozeşte, Stăpâne...!**

La **Utrenie** va citi cei **şase Psalmi**, va rosti după Ectenia cererilor **Pace tuturor** şi după Stihoavnă va zice **Bine este a ne mărturisi Domnului...**

La **Sfânta Liturghie**, înainte de a se începe Sf. Liturghie – după otpustul Ceasurilor, la mănăstiri, şi Utrenie, la parohii – preotul şi diaconul – şi dacă-s mai mulţi preoţi – vin la scaunul arhieresc pentru "**luarea vremii**" şi apoi se dă binecuvântarea pentru Sfânta Liturghie.

La vohodul cu Evanghelia se merge la Ierarh şi el zice **binecuvântată este intrarea...** şi sărută apoi Sf. Evanghelie. Atât la Apostol cât şi la Evanghelie la momentul potrivit va zice **Pace tuturor!**

La ieşirea cu sfintele daruri, după primul stih, preotul sau diaconul dacă este va rosti "Arhieria Voastră să o pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa" şi-i dă să **sărute Sfintele – discul şi potirul**.

După ectenia "să primim rugăciunile..." va zice **Pace tuturor !** şi i se va duce cartea pentru a rosti **Crezul**. Tot ierarhul va zice **harul Domnului nostru Iisus Hristos...** apoi după sfinţirea Darurilor va zice **Şi să fie milele...** binecuvântând cu amândouă mâinile poporul. Va rosti **Tatăl nostru** şi **Pace tuturor !**

După împărtăşirea preotului şi a credincioşilor, preotul va zice "Cu frica lui Dumnezeu..." rămânând pe loc iar ierarhul va rosti **Mântuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** Şi după "Fie numele Domnului..." va da binecuvântare: **Binecuvântarea Domnului să fie...**

De reţinut: preotul sau diaconul, înainte de a cădi, cere binecuvântarea tămâiei de la Ierarh.

La strană, când se citeşte Cuvântul sau Viaţa sfântului, se cere binecuvântarea de la Ierarh şi nu de la preotul slujitor.

* * *

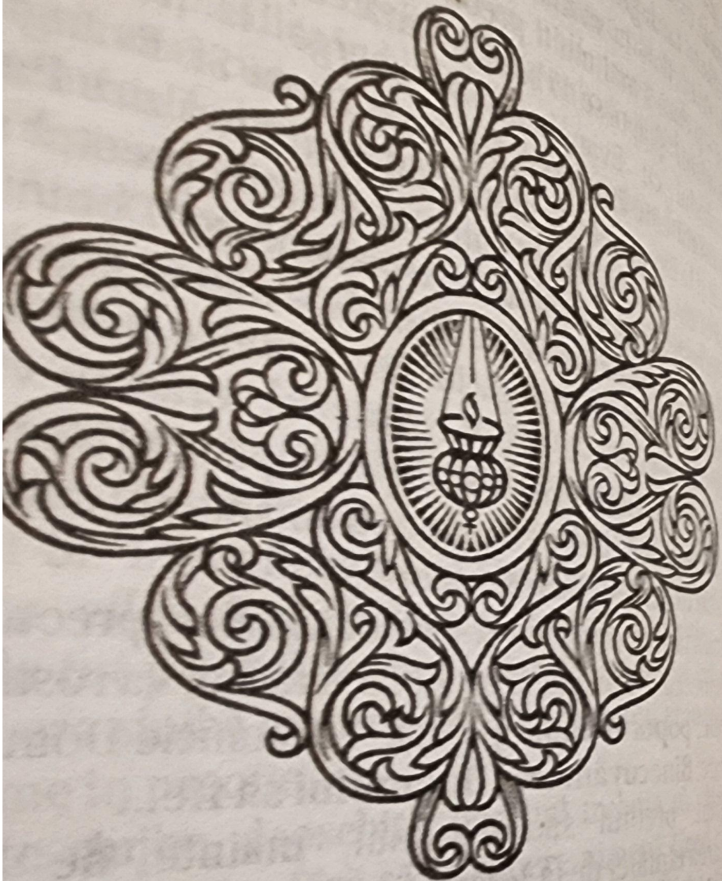

CAPITOLUL VII

Faptul că şi în Postul Mare ierarhii săvârşesc Liturghia Darurilor mai înainte Sfinţite, voi căuta să prezint din punct de vedere tipiconal:

Liturghia Sfântului Grigore Dialogul
Celor mai înainte sfinţite cu arhiereu

Închinarea arhiereului:

Diaconii, îmbrăcaţi mai înainte, când se începe a se citi Ceasul al noulea "deschid Uşile împărăteşti şi cu dicherotricherile şi cadelniţele se duc către strana arhierească înaintea arhiereului, îl cădesc de trei ori şi-l conduc în mijlocul bisericii, unde vin şi preoţii care au a sluji în sobor; fac toţi 3 închinăciuni, nimic zicând, diaconii şi preoţii rămân pe loc şi singur arhiereul se închină la icoane întocmai ca şi preotul de rând... cu deosebire că nu mai face cele trei metanii între sfeşnice, ci venind între diaconi, îşi descoperă capul, face trei închinăciuni, nimic zicând şi binecuvântează cu dicherotricherile, strana cântând: "Întru mulţi ani Stăpâne".

Cu dicherotricherile încrucişate şi, condus de doi preoţi, intră în Sfântul Altar. Apoi, predând dicherotricherile, face trei închinăciuni, odată cu preoţii, sărută Sfânta Evanghelie, Sf. Masă şi Crucea pe care o dă şi preoţilor..." Urmează îmbrăcarea. Nici arhiereul... nu zice la îmbrăcare decât "Domnului să ne rugăm", apoi binecuvântând vestmântul, sărută". (Îndrumătorul Liturgic de Gherontie Nicolau, Episcopul Constanţei, Bucureşti, 1939, pag. 215)

Eşirea în mijlocul bisericii

După ce s-a îmbrăcat şi s-a închinat la Sfânta Masă, preoţii şi diaconii ies prin Uşile Împărăteşti şi arhiereul în mijlocul bisericii de la care se ia **luarea vremii**. Protosul se închină cu diaconii şi apoi intră în Sf. Altar pe uşa dinspre miazăzi. Sfârşindu-se Obedniţa, se cântă: "Cuvine-se cu adevărat..." protosul face otpustul dintre Uşile Împărăteşti pomenind pe Sf. Grigorie Dialogul a cărui Sf. Liturghie se săvârşeşte.

Arhidiaconul zice: "Binecuvântează Stăpâne" iar protosul: "Binecuvântată este Împărăţia...", strana: "Veniţi să ne închinăm" de 3 ori şi se citeşte psalm 103. Diaconii vin cu Liturghierul la arhiereu ca să-şi citească molitfele. Se intonează ectenia mare. Arhidiaconul vine lângă arhiereu. Strana citeşte Catisma a 18-a la strană. Se închide perdeaua. După fiecare "Slavă..." diaconii zic ectenia mică.

Preotul aduce Sf. Taine (agneţul) de la Sf. Masă la Proscomidie după rânduială.

În timpul citirii Catismei arhiereul stă pe scaun în mijlocul bisericii şi la starea a treia când se duc Sfintele, arhiereul se ridică şi stă în picioare cu capul aplecat şi preoţii merg în Sf. Altar.

După Catismă, strana cântă: "Doamne strigat-am...", stihirile se pun pe zece şi urmează vohodul cu cadelniţa (la sfinţi cu Polieleu se iese cu Evanghelia), se ia binecuvântare de la arhiereu ca şi la Sf. Liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur, se cădeşte ca la Vecernie şi arhidiaconul zice: "Cu înţelepciune drepţi !" Şi slujitorii cântă: "Lumină lină" iar arhiereul binecuvântează cu dicherotricherile în cele patru părţi şi intră în Sf. Altar. La sfârşit, arhidiaconul zice: "Să luăm aminte" iar arhiereul, de la scaunul cel de sus, zice: "Pace tuturor !" şi citeţul zice prima paremie.

Arhiereul ia tricherul şi cadelniţa şi arhidiaconul intonând: "Porunciţi", **arhiereul se întoarce cu faţa spre răsărit înaintea Sf. Mese şi intonează: "Înţelepciune drepţi"** şi, apoi, venind la Uşile

Împărăteşti: "**Lumina lui Hristos luminează tuturor**"! tricherul şi cădelniţa le predă arhidiaconului. Se continuă a doua paremie.

După paremii, arhiereul primeşte cădelniţa şi o lumânare mare de ceară curată, stând înaintea Sf. Mese, iar preoţii de o parte şi de alta şi cu toţii cântă: "Să se îndrepteze rugăciunea mea" **arhiereul** cădeşte de 3 ori; strana mai cântă o dată: "Să se îndrepteze" (diaconii cu diotrichere însoţesc pe arhiereu la înconjurare şi cădire cu mişcările cunoscute).

Arhiereul intonează recitativ: "Doamne strigat-am către Tine, auzi-mă Doamne... Strana cântă repejor: "Să se îndrepteze..."

Arhiereul trece în partea de Miază-zi a Sfintei Mese, şi cădind de trei ori, intonează: "**Pune Doamne, pază gurii mele...**", strana repetă: "Să se îndrepteze...". **Arhiereul** trece în partea de răsărit a Sfintei Mese zicând: "**Să nu abaţi inima mea**", strana repetă aceeaşi cântare, arhiereul trece spre Miază-noapte cădind şi zice: "**Slavă Tatălui...**" Strana repetă cântarea. Arhiereul se întoarce spre Proscomidie şi rosteşte: "**Şi acum...**" şi venind în faţa Sfintei Mese cu toţii în altar cântă pe mare: "Să se îndrepteze..." lăsând sfârşitul "ridicarea mâinilor mele" şi continuă strana, şi-n acest timp, arhiereul din Uşile Împărăteşti cădeşte spre apus pe credincioşi şi toţi slujitorii fac trei metanii.

(Dacă este un sfânt cu Polieleu urmează citirea Apostolului şi Evangheliei. Se ridică omoforul).

Diaconii ies în mijlocul bisericii şi rostesc ecteniile. La ectenia: "Rugaţi-vă cei chemaţi..." **arhiereul desface antimisul.**

După ecfonisul: "După Darul Hristosului Tău..." se pune omoforul mic şi i se ridică mitra. Se cântă Heruvicul de către strană: "acum Puterile cereşti..."

Arhiereul înaintea Sfintei Mese rosteşte de trei ori Heruvicul: "**Acum Puterile cereşti...**" şi imediat cădeşte ca de obicei. Se închină de trei ori după ce s-a spălat şi binecuvântează poporul.

Eşirea cu Sfintele Daruri se face în tăcere.

Arhiereul merge la Proscomidie, ridică – de pe sfintele vase – Văzduhul şi-l dă arhidiaconului şi-i predă Discul iar preotului Potirul. Apoi arhiereul ieşind prin Sfintele Uşi se opreşte pe podium şi cădeşte spre arhidiacon, primeşte Sf. Disc, îl arată către popor, nimic zicând, şi merge în Altar şi-l aşează pe Sf. Antimis. Iese din nou, cădeşte protosul cu Potirul, îl primeşte de la preot şi-l arată credincioşilor nimic zicând însemnând în formă de cruce, ia de pe umeri Văzduhul şi acoperă Sf. Vase nimic zicând şi apoi cădeşte Sf. Vase ca de obicei.

Dacă este hirotonie de diacon, imediat se face hirotonia în diacon aşa cum se face ca de obicei la Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur.

Urmează Ectenia şi se încheie cu “Tatăl nostru”. Diaconul exclamă: “Să luăm aminte !” iar **arhiereul zice: “cele mai înainte sfinţite, Sfintele sfinţilor !”**

Priceasna este specială: **“Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul”**.

La împărtăşanie, arhiereul dă preoţilor din Sf. Agneţ cu formula: “Se dă preotului (cutare) cinstitul şi preasfinţitul Trup şi Sânge...”, rugăciunea: “Cred Doamne şi mărturisesc...”.

Când se împărtăşesc din Potir se zice numai: “pentru rugăciunile...”şi celui ce potriveşte Sfintele nu i se dă din Potir.

Arhidiaconul primeşte Potirul şi rosteşte: “Cu frica lui Dumnezeu...”, strana, în loc de: “binecuvântat Cel ce vine...”, zice: **“Bine voi cuvânta pre Domnul în toată vremea, pururea lauda lui în gura mea”**.

Arhiereul: “Mântuieşte Dumnezeule...”

Strana: “Amin” şi “Pâinea cea cerească şi paharul vieţii gustaţi şi vedeţi, că bun este Domnul”, “Aliluia” de trei ori.

Urmează ectenia: “Drepţi primind rugăciunile noastre cele de seară...” şi Vosglasul ştiut; urmează: “Fie numele Domnului...” de trei ori şi **arhiereul: “Binecuvântarea Domnului...”** şi otpustul cu pomenirea Sf. Grigorie Dialogul... apoi binecuvântează credincioşii cu dicherotricherile şi încheie cu: “Pentru rugăciunile sfinţilor părinţi...”, strana: “Amin” şi cântă: “pre Stăpânul...” şi se împarte anafora.

* * *

CAPITOLUL VIII

ALTE ÎNDRUMĂRI LITURGICE*)

Este bine ştiut că Sf. Liturghie se săvârşeşte în biserici târnosite (sfinţite) de arhiereu ce au pus în piciorul Sfintei Mese sf. Moaşte a unui mucenic, icoanele sfinţilor Evanghelişti şi sunt pecetluite cu Sf. şi Marele Mir, atât Sf. Altar cât şi întreaga biserică în cele patru părţi. Aceasta-I rânduiala după canoanele Bisericii Ortodoxe.

Faptul că în ultima vreme au mai fost cutremure de pământ şi au cauzat unele stricăciuni la biserici în aşa fel că nu se mai putea oficia serviciul divin în ele, sau situaţia diferitelor cartiere noi unde nu s-au ridicat biserici – în special în oraşe – şi pentru a veni în ajutorul credincioşilor şi a nu-i lipsi de Dumnezeiasca Liturghie, s-au găsit diferite modalităţi ca Sf. Liturghie să se săvârşească cu Sf. Antimis în diferite cazuri impuse de nevoile credincioşilor, improvizându-se pentru aceasta barăci, corturi sau un fel de scene mai ales unde bisericile sunt neîncăpătoare.

În astfel de situaţii trebuie să fie cunoscute câteva reguli esenţiale:

1) Se ştie că orice biserică în cultul ortodox, este orientată cu altarul spre răsărit conform recomandărilor din Sf. Canoane ale B.O. de Răsărit.

Deci amplasarea capelei, cortului sau a scenelor în aer liber trebuie să fie orientată cu altarul spre partea de răsărit unde se va săvârşi Sf. Liturghie.

2) La capele care sunt improvizate pentru un timp mai îndelungat, să se prevadă un perete de scândură sau perdea de stofă, între altar şi naos, pe care obligatoriu, vor fi aşezate cele două icoane împărăteşti, Mântuitorul în dreapta şi Maica Domnului în stânga. Dacă este posibil, pot fi aşezate lateral şi celelalte icoane ale hramului etc.

3) Trebuie aşezată o masă potrivită, pe care se va aşeza Sf. Antimis, Sf. Evanghelie, Sf. Cruce, sfeşnice, candelă şi chivotul cu Sf. Taine. De reţinut că această masă pe care se va săvârşi Sf. Liturghie, va fi păstrată numai în biserică şi nu va fi înstrăinată după ce capela se va desfiinţa. Această regulă este valabilă şi pentru masa pe care se săvârşeşte Sf. Liturghie la diferitele parohii pe scene improvizate etc.

4) Mai trebuie o altă măsuţă pentru Sf. Vase care ţine loc de Proscomidiar, iar unde se săvârşeşte proscomidia, va fi un sfeşnic şi candelă.

5) Icoana Mântuitorului ca Arhiereu, va fi aşezată pe peretele dinspre răsărit la mijloc, indicând Scaunul cel de Sus şi tronul arhieresc.

6) În faţa catapetesmei improvizate, să fie două tetrapoade sau analoage pe care se va aşeza câte o icoană; pe cel din dreapta, icoana hramului, iar pe cel din stânga Icoana Maicii Domnului.

7) Când Sf. Liturghie se săvârşeşte pe scene improvizate, sub cerul liber, să se prevadă două felinare în care să ardă lumânări, mai ales atunci când bate vântul şi stinge lumânările din sfeşnicele de pe Sf. Masă.

8) Obligatoriu este, ca înainte de a se săvârşi Sf. Liturghie, pentru prima dată în capelele improvizate, să se facă sfinţirea Apei mici şi să se stropească peste tot, începând din partea altarului.

9) De asemenea, ori de câte ori se săvârşeşte Sf. Liturghie afară, pe scene improvizate, înaintea săvârşirii Sf. Liturghii, se va oficia slujba Aghiezmei mici şi se va stropi cu aghiazmă locul (scena) respectiv pentru slujbă.

10) Feţele de masă care s-au folosit la oficierea Sfintei Liturghii nu pot fi folosite în alt scop şi nici pe alte mese cu jertfă sau pomeni în biserică, ci numai pentru Sf. Masă.

Am căutat pe scurt, să prezint aceste îndrumări la solicitarea unor preoţi slujitori care doresc să cunoască cât mai bine rânduielile ce se impun în asemenea situaţii, pentru a nu greşi şi a se proceda după îndrumările canonice ale Bisericii.

Ar mai fi de reţinut şi un alt aspect în legătură cu umblarea la Sf. Masă; când este cazul să fie strămutată sau când este din lemn şi trebuie înlocuită, atunci se anunţă ierarhul pentru ca să vină la faţa locului.

În ambele cazuri, tot materialul rezultat de la Sf. Masă care nu mai poate fi folosit la noul prestol (să nu se ardă dacă-I din lemn) să se îngroape în loc curat lângă biserică sau chiar în altar.

DESPRE SFINŢIREA ŞI RESFINŢIREA BISERICILOR*)
(SFÂNTUL ALTAR ŞI SFÂNTA MASĂ)

În biserică, partea cea mai importantă este Sf. Altar. Este ştiut că biserica este împărţită în patru părţi: Altar, Naos, Pronaos şi Pridvor. Excepţie fac bisericile – necropole – care între Naos şi Pronaos se găseşte camera mormintelor cum este la Mănăstirea Putna, Suceviţa, Moldoviţa, Probota etc.

Sf. Altar prin asemănare, este Sfânta Sfintelor de la Templul lui Solomon unde nu intra nimeni decât arhiereul o dată pe an şi nu fără sângele de jertfă. În Sfânta Sfintelor a stat numai Maica Domnului timp de 12 ani (de la trei ani la 15 ani). Precum Sf. Altar este cea mai însemnată parte a bisericii tot aşa şi în Sf. Altar, cel mai sfânt loc este Prestolul – Sf. Masă – pe care se aduce jertfa cea fără de sânge de către preoţi.

La orice sfinţire (Târnosire) de biserică, arhiereul pune Sf. Moaşte a unui mucenic, în piciorul Sf. Mese, după care se spală, se stropeşte cu apă de trandafir, se unge cu sfântul şi marele Mir şi în cele patru colţuri, se lipesc cei patru evanghelişti, după care se înfăşoară Sf. Masă cu pânză de in – cânepă şi se sigilează. Urmează a se aşeza catasarca – o faţă de masă format de procovat, lungă până jos ce se încheie cu nasturei sau panglici. Peste catasarcă, la unele biserici mai înstărite, se mai pune o faţă de masă din stofă, pânză etc., pe care se aplică o cruce la mijloc; de fapt şi la catasarcă şi pe celelalte acoperăminte de pe Sf. Masă se aplică cruci de galon sau altă materie – în partea dinspre apus la catasarcă.

---

*) Articol publicat în cartea “În Duhul Evlaviei Ortodoxe”, Editura GEEA, 1999

Arhiereul aşează apoi pe Sf. Masă, Sf. Antimis, Evanghelia, o candelă nouă în care personal toarnă untdelemn şi după ce a citit rugăciunea respectivă, ia o lumânare de ceară curată de albine şi rosteşte în uşile împărăteşti: "Lumina lui Hristos luminează tuturor" (de trei ori) şi vine şi aprinde candela de pe Sf. Masă, sfeşnicul de la Proscomidie şi revine între uşile împărăteşti şi dă lumină credincioşilor ca la Paşti.

Ce trebuie să se găsească pe Sf. Masă?

După cum s-a văzut, pe Sf. Masă sunt următoarele obiecte: Sf. Antimis, Sf. Evanghelie, Chivot, candelă, Sf. Cruce şi sfeşnice, care unele sunt cu un braţ, cu trei, cinci, şapte şi în alte cazuri mai rare cu douăsprezece, şi fiecare sfeşnic are simbolul lui. Aceste obiecte trebuie să fie pe Sf. Masă. Practic, în zilele noastre mai vedem că unii preoţi mai pun vaze cu flori naturale sau artificiale. După rânduială, nu se admite nimic pe Sf. Masă nici chiar Liturghierul cu epitrafilul; pentru aceasta să fie o măsuţă, de înălţimea Sf. Mese, aşezată în partea de miazănoapte – apus. În caz că se vor aduce flori de către credincioşi, atunci vazele să fie sfinţite cu aghiazmă mică după cum se sfinţesc şi cele două sticluţe de la Proscomidie, pentru vin şi apă. Trebuie reţinut că pe Sf. Masă nu se admit obiecte nesfinţite. În concluzie, este, că ori de câte ori îmbrăcăm Sf. Masă şi înlocuim faţa de masă, este necesară sfinţirea obiectului. Nu se admite să se găsească pe Sf. Masă pomelnice aduse de credincioşi, ceasuri de mână, tocuri de ochelari, fesuri etc., cum se mai întâmplă uneori din neştiinţă.

O grijă deosebită va fi cu Sfintele Taine pentru bolnavi ce se păstrează în Sf. Chivot. Odată sfinţită Biserica, este necesar să se ţină în Chivot şi Sfintele Taine, permanent. S-a constatat că în unele biserici Sf. Taine erau în cutiuţe mici care şi pe acestea preotul le avea acasă fiind nevoit să împărtăşească pe bolnavi, mai ales cei ce au parohia întinsă pe km. Întregi, cum se întâmplă pe la munte. Obligatoriu este ca pentru fiecare biserică să se găsească pe Sf. Masă, Sf. Taine în Chivot, în care este prezent Mântuitorul Hristos sub această formă.

Cine are voie să sărute Sf. Masă?

Când se sfinţeşte (Târnoseşte) biserica, atunci toţi credincioşii ortodocşi pot săruta Sf. Masă, până la săvârşirea primei Sf. Liturghii din ziua respectivă mai ales în părţile Moldovei de Nord.

În timpul nostru, practic, s-a constatat că după sfinţirea bisericii, Sf. Liturghie se săvârşeşte afară pe un podium special amenajat din cauză că participă foarte mulţi credincioşi şi biserica este neîncăpătoare, apoi trebuie ţinut seama că toţi credincioşii doresc să treacă prin Sf. Altar şi să sărute Sf. Masă, şi-n această situaţie nu se poate oficia Sf. Liturghie în ziua sfinţirii în biserică şi-n acest caz credincioşii continuă toată ziua să se închine în Sf. Altar şi să sărute Sf. Masă.

După canoanele bisericeşti, după ce s-a săvârşit prima Sf. Liturghie, numai clericii pot săruta Sf. Masă. Ipodiaconii, cântăreţii, consilierii parohiali şi chiar monahii nu au voie să mai sărute Sf. Masă, după cum s-a observat pe la unele parohii şi aceasta din cauza neştiinţei.

---

[*] Articol publicat în cartea "În Duhul Evlaviei Ortodoxe", Editura GEEA, 1999

* * *